

Nr 255.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa åtgärder för stödjande av produktionen av mjölk och mejeriprodukter; given Stockholms slott den 13 maj 1932.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 maj 1932.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet von Stockenström, anför:

Jag anhåller nu att få för Kungl. Maj:t anmäla frågan om vidtagande av vissa åtgärder för stödjande av produktionen av mjölk och mejeriprodukter.

Först torde jag få lämna några uppgifter om ifrågavarande produktions omfattning och betydelse för det svenska jordbruket samt om prisutvecklingen å nu avsedda produkter.

Omfattningen och betydelsen av mjölk-, smör- och ost-

produktionen
samt prisut-
vecklingen å
mjölk, smör
och ost.

Beträffande mjölkproduktionens storlek hava för tiden före världskriget vissa beräkningar utförts av tull- och traktatkommitén. Enligt dessa beräkningar skulle den totala mjölkproduktionen inom landet under åren 1911—1913 hava uppgått till årligen omkring 3.3 miljoner ton. Mjölkproduktionen har emellertid — efter en nedgång under världskriget och åren närmast därefter — sedermera avsevärt ökats. Vid en av lantbruksakademien, under ledning av byråchefen Ernst Höijer, åren 1924—1928 verkställd undersökning av den animaliska produktionens storlek (lantbruksakademiens handlingar och tidskrift år 1931) har den totala mjölkproduktionen inom landet år 1927 uppskattats till omkring 4.1 miljoner ton. För år 1930 har i en av jordbruksutredningen framlagd, av byråchefen Höijer utarbetad statistisk översikt över det svenska jordbrukets utveckling och läge (st. off. utr. 1931:7) den totala mjölkproduktionen inom landet uppskattats till omkring 4.5 miljoner ton.

Mjölkproduktionens fördelning inom landet belyses av följande vid lantbruksakademiens undersökning upprättade tabell:

Tabell öfver den beräknade mjölkproduktionen inom varje län år 1927.

L ä n	Ton	L ä n	Ton
Stockholms län och stad.....	175,000	Älvsborgs.....	223,000
Uppsala	135,000	Skaraborgs	268,000
Södermanlands	212,000	Värmlands	175,000
Östergötlands	287,000	Örebro.....	160,000
Jönköpings	182,000	Västmanlands.....	158,000
Kronobergs	110,000	Kopparbergs	128,000
Kalmar.....	189,000	Gävleborgs	132,000
Gotlands	58,000	Västernorrlands	116,000
Blekinge	81,000	Jämtlands	76,000
Kristianstads	265,000	Västerbottens	122,000
Malmöhus	457,000	Norrbottens	88,000
Hallands	172,000		
Göteborgs och Bohus	108,000	Hela riket	4,077,000

I mjölkproduktionen deltaga jordbruk av alla storleksgrader. Mjölkproduktionen per hektar åker är väsentligt högre vid det mindre än vid det större jordbruket såsom närmare belyses av följande vid lantbruksakademiens undersökning upprättade tabell:

Tabell öfver medelmjölkmängden per hektar åker och år vid brukningsdelar av olika storlek.

Storleksgrupper	Södra och mellersta Sverige		Norrland	Hela landet
	Slättbygder kg.	Skogsbygder kg.	kg.	kg.
— 2 hektar.....	2,357	1,664	2,258	2,062
2— 5 »	1,453	1,236	1,301	1,315
5— 10 »	1,173	1,043	1,050	1,095
10— 20 »	1,078	986	936	1,038
20— 30 »	990	969	829	973
30— 50 »	933	966	1,050	940
50—100 »	945	996	1,221	958
Över 100 »	1,058	971	1,031	1,047
I medeltal	1,082	1,081	1,214	1,097

Medelmjölkmängden per ko och år stegras däremot i regel från de mindre till de större brukningsdelarna såsom närmare belyses av följande vid lantbruksakademiens undersökning upprättade tabell:

Tabell öfver medelmjölkmängden per ko och år vid brukningsdelar av olika storlek.

Storleksgrupper	Södra och mellersta Sverige		Norrland	Hela landet
	Slättbygder kg.	Skogsbygder kg.	kg.	kg.
— 2 hektar.....	2,237	1,405	1,555	1,661
2— 5 »	2,237	1,527	1,561	1,704
5— 10 »	2,299	1,659	1,649	1,872
10— 20 »	2,492	1,931	1,778	2,236
20— 30 »	2,663	2,117	1,929	2,517
30— 50 »	2,749	2,412	2,508	2,680
50—100 »	2,990	2,605	2,689	2,905
Över 100 »	3,316	2,679	2,214	3,211
I medeltal	2,627	1,777	1,645	2,176

Någon nämnvärd skillnad mellan det större och det mindre jordbruket i avseende å medelmjölkmängden per ko och år föreligger emellertid, enligt vad lantbruksakademiens undersökning giver vid handen, icke i fråga om brukningsdelar, som tillhöra kontrollföreningar.

För en beräkning av mjölkproduktionens värde kunna inköspriserna å den hos mejerierna invägda mjölken tagas till utgångspunkt. Då en

uppskattning av den totala mjölkproduktionens storlek i fråga om den senaste tiden endast blivit gjord för åren 1927 och 1930, kan en beräkning av mjölkproduktionens värde blott göras för dessa år. Enligt mejeristatistiken för 1927 var det genomsnittliga inköpspriset för hela riket 12.6 öre per kilogram. Totalvärdet av mjölkproduktionen år 1927, vilken uppskattats till 4.1 miljoner ton, skulle efter detta inköpspris uppgå till i runt tal 500 miljoner kronor. Av den producerade mjölmängden avyttras emellertid endast viss del av producenterna. Jordbruksutredningen uppskattade i sitt betänkande angående vissa åtgärder för mejerihanteringen och smörexportens befrämjande (st. off. utr. 1930:4) salumängden under år 1927 till $\frac{3}{5}$ av totalproduktionen, eller sålunda till nära 2.5 miljoner ton. Värdet av den mjölk, som producenterna avyttrat, skulle i enlighet härmed kunna för år 1927 beräknas till omkring 300 miljoner kronor. För år 1930 har den totala mjölkproduktionen inom landet uppskattats till omkring 4.5 miljoner ton. Mejeristatistiken utvisar, att det genomsnittliga inköpspriset å den hos mejerierna invägda mjölken år 1930 utgjort 10.5 öre per kilogram. Totalvärdet av mjölkproduktionen år 1930 skulle efter detta inköpspris uppgå till i runt tal 470 miljoner kronor. Upptages salumängden till $\frac{3}{5}$ av totalproduktionen, eller sålunda till 2.7 miljoner ton, blir värdet av den utav producenterna år 1930 avyttrade mjölken enligt angivna beräkningsgrunder omkring 280 miljoner kronor.

Beträffande smörproduktionens storlek föreligga säkra uppgifter allenast för det smör, som framställes vid mejerierna. Produktionen av mejerismör, vilken nedgick under världskriget och åren närmast därefter, uppnådde år 1925 förkrignivån. Utvecklingen belyses av följande tabell:

Tabell öfver produktionen av mejerismör 1913 samt 1925—1931.

År	Ton	År	Ton
1913	31,906	1928	41,289
1925	31,998	1929	47,898
1926	38,485	1930	54,669
1927	42,040	1931	c:a 53,800

Produktionen av landssmör uppskattades av jordbruksutredningen i dess nyss nämnda betänkande för vart och ett av åren 1926—1928 till nära 22,000 ton. Uppskattas produktionen av landssmör under åren 1930 och 1931 till enahanda kvantitet, skulle den totala smörproduktionen numera närma sig 75,000 ton.

Smörproduktionens fördelning inom landet belyses av följande från mejeristatistiken hämtade uppgifter angående tillverkningen av mejerismör år 1930:

Tabell öfver produktionen av mejerismör inom varje län år 1930.

L ä n	Kg.	L ä n	Kg.
Stockholms stad	250,520	Göteborgs och Bohus	368,768
Stockholms	521,495	Älvsborgs.....	1,599,510
Uppsala	948,865	Skaraborgs	2,836,724
Södermanlands	2,295,459	Värmlands	514,551
Östergötlands.....	3,919,040	Örebro	1,704,953
Jönköpings	2,028,499	Västmanlands	1,588,340
Kronobergs	1,042,910	Kopparbergs	474,444
Kalmar	4,964,489	Gävleborgs	519,148
Gotlands	1,673,184	Västernorrlands	109,995
Blekinge	1,708,177	Jämtlands	94,531
Kristianstads	8,282,613	Västerbottens	217,491
Malmöhus	11,991,270	Norrbottnens.....	69,452
Hallands	4,944,900	Hela riket	54,669,328

Under åren före världskriget uppgick smörexporten till omkring 20,000 ton om året. Under världskrigets sista år och åren närmast därefter sjönk emellertid smörexporten ned till en obetydlighet. Först under de senaste åren har smörexporten åter tagit större omfattning. Under åren 1929 och 1930 överskreds förkrigsexporten ej obetydligt, men år 1931 nedgick exporten något under förkrignivån. Utvecklingen belyses av följande tabell:

Tabell öfver smörexporten åren 1913 och 1925—1931.

År	Ton	År	Ton
1913	19,654	1928	17,545
1925	9,223	1929	24,930
1926	15,129	1930	26,674
1927	18,465	1931	19,525.

Under de första månaderna 1932 har tendensen till nedgång i exporten framträtt med ökad styrka såsom närmare belyses av följande tabell:

Tabell öfver smörexporten januari—april 1930—1932.

År	Ton
1930	9,735
1931	7,553
1932	4,864.

Den alldeles övervägande delen av den svenska smörexporten går till England och Tyskland. Mindre kvantiteter exporteras emellertid till vissa andra länder. Exportens fördelning på de olika exportländerna belyses av följande tabell:

Tabell över smörexportens fördelning på skilda länder åren 1930 och 1931.

L a n d	1930 ton	1931 ton
Storbritannien	14,004	11,657
Norra Irland	38	84
Irländska Fristaten	42	1
Tyska riket	11,235	6,545
Norge	356	25
Danmark	634	163
Nederländerna	11	8
Belgien	9	8
Frankrike	60	685
Schweiz	286	349

Smörexportens värde uppgick under åren närmast före världskriget till omkring 45 miljoner kronor årligen. Under åren 1927 och 1928 hade årsexportens värde ökats till något över 54 miljoner kronor. År 1929 steg smörexportens värde till nära 75 miljoner kronor. Sedan sjönk emellertid smörexportens värde år 1930, trots den ökade exporten, till något över 64 miljoner kronor, och för år 1931 har smörexportens värde preliminärt beräknats till allenast 40.4 miljoner kronor.

Någon smörimport av nämnvärd betydelse förekommer ej numera. Importen av smör uppgick år 1930 till 8 ton och år 1931 till 15 ton. Under världskrigets sista år och åren närmast efter världskriget importerades däremot ej obetydliga mängder smör.

Vad beträffar ost uppgick tillverkningen vid mejerierna år 1929 enligt mejeristatistiken till 28,153 ton. Värdet av denna kvantitet har i statistiken upptagits till 37 miljoner kronor. Exporten av ost uppgick år 1929 till 119 ton, och importen av ost samma år utgjorde 641 ton. År 1930 utgjorde enligt statistiken osttillverkningen vid mejerierna 25,358 ton, värdet av denna kvantitet 30 miljoner kronor, exporten av ost 250 ton och importen av ost 668 ton.

Prisutvecklingen å smöret kan ganska noggrant belysas med hjälp av tillgängliga statistiska uppgifter och vissa prisnoteringar. Upplýsningar beträffande partihandelspriserna kunna hämtas från mejeristatistiken, smörprisstatistiken och handelsstatistiken samt från »Svensk smörnotering i Malmö». Uppgifter angående minuthandelspriserna kunna erhållas från socialstyrelsens noteringar av minuthandelspriserna å vissa livsmedel. I mejeristatistiken, som föres av statistiska centralbyrån, lämnas uppgift å de av mejerierna i medeltal per år och län samt för hela riket uppnådda smörpriserna. Vid bedömandet av dessa priser är att beakta, att de äro medelpriser för allt av mejerierna

försålt smör samt att de sålunda visserligen i huvudsak gälla partihandeln men även i viss ej närmare redovisad omfattning avse minuthandelsförsäljningar och försäljningar av mindre partier till detaljhandlare. Smörprisstatistiken, som föres av lantbruksstyrelsen, grundas på veckorapporter till styrelsen från ett antal mejerier rörande partipriset å smör fritt mejeriets järnvägsstation. Handelsstatistiken, som föres av kommerskollegium, angiver smörets värde fob exporthamn enligt varuhavarnas deklARATIONER. I handelsstatistiken redovisas särskilt för sig runmärkt smör och »annat» smör. »Svensk smörnotering i Malmö» är en veckonotering, som ligger till grund för exportörernas betalning av det utav dem för export inköpta smöret. Smör, som av producenterna säljes för export, kommer regelmässigt exportörerna till handa följande veckodagar: lördag samt däpå följande måndag, tisdag och onsdag. Exportörernas försäljningar till de utländska köparna äro i regel i samtliga fall avslutade senast under onsdagen. På torsdagen sättes i regel noteringen, som då avser det under veckan från och med närmast föregående torsdag i genomsnitt erhållna försäljningspriset fritt exporthamn med avdrag för exportörernas omkostnader och försäljningsvinst samt ytterligare visst belopp för utbetalande till mejerierna av s. k. överpris. Mejerierna erhålla nämligen för exportsmöret betalning efter det noterade priset med tillägg av visst belopp, det s. k. överpriset, som för skilda fall utgår med något olika belopp. Överpriset utgjorde enligt smörprisstatistiken för hela landet år 1930 i genomsnitt 3,8 öre per kilogram och år 1931 i genomsnitt 4,5 öre per kilogram. Noteringen sättes på grundval av uppgifter från smörexportföreningar och smörhandlare. Socialstyrelsens noteringar av minuthandelspriserna å vissa livsmedel äro grundade på prisuppgifter från 49 städer och stadsliknande samhällen (44 orter för åren 1913—1919). Noteringarna sättas för varje vecka dels för de olika orterna och dels i medeltal för hela riket. Smör upptages med särskild notering för bords- eller mejerismör och särskild notering för mat- eller landssmör.

Även prisutvecklingen å mjölk och ost kan i viss mån belysas genom det nu berörda materialet. Mejeristatistiken redovisar de av mejerierna betalade medelpriserna per kilogram invägd mjölk för varje län och för hela riket. I socialstyrelsens nyssberörda noteringar redovisas minuthandelspriserna å oskummad och separerad mjölk var för sig. Angående osten lämnas i mejeristatistiken redovisning för de av mejerierna i medeltal uppnådda priserna å vissa kvaliteter av ost, bland annat helfet ost, för varje län och för hela riket, och med dessa priser kunna lämpligen jämföras socialstyrelsens noteringar för helfet okryddad ost.

Inom jordbruksdepartementet hava för belysning av prisutvecklingen å mjölk, smör och ost på grundvalen av angivna statistiska material och prisnoteringar upprättats följande tabeller:

Tabell över mjölk-, smör- och ostpriserna 1913 samt 1925—1931 i medeltal per år.
Öre per kg.¹

År	M j ö l k		S m ö r				O s t		
	Mejeri- statis- tiken	Socialstyrel- sens note- ringar (oskummad mjölk) minutpris	»Svensk smör- notering»	Smör- pris- statis- tiken	Mejeri- statis- tiken	Handels- statis- tiken (run- märkt smör)	Socialstyrel- sens note- ringar (mejerismör) minutpris	Mejeri- statis- tiken (helfet ost)	Socialstyrel- sens note- ringar (hel- fet okryddad ost) minutpris
1913.....	8.8	14	213	212	213	212	236	117	164
1925.....	14.5	24	319	336	333	336	384	161	266
1926.....	12.9	22	277	² 287	292	290	337	154	248
1927.....	12.6	21	281	² 291	292	294	339	156	236
1928.....	13.2	22	294	305	307	308	351	163	237
1929... ..	12.6	22	287	292	294	301	339	144	231
1930.....	10.5	21	228	232	236	242	284	120	195
1931.....	—	21	196	200	—	207	255	—	190

¹ Minutpriserna å mjölk i öre per liter.

² Enligt en av jordbruksutredningen verkställd korrigerig med hänsyn till smörprissta-
tistikens ofullständighet under dessa år (betänkande 1930:4, sid. 30 tab. 13).

Tabell över smörpriserna januari 1930—april 1932 i medeltal per månad.

Öre per kg.

Månad	»Svensk smör- notering»	Smörpris- statis- tiken	Socialstyrel- sens note- ringar (mejerismör) minutpris	Månad	»Svensk smör- notering»	Smörpris- statis- tiken	Socialstyrel- sens note- ringar (mejerismör) minutpris
<i>1930.</i>				<i>1931.</i>			
Januari	261	264	323	Mars	202	208	265
Februari ...	258	262	313	April	189	196	253
Mars	230	237	293	Maj.....	183	187	243
April	209	213	270	Juni	180	185	243
Maj.....	204	208	264	Juli.....	179	183	238
Juni	220	224	270	Augusti	190	195	245
Juli.....	242	246	286	September...	193	197	253
Augusti	228	233	288	Oktober.....	190	194	248
September...	226	230	287	November ...	201	206	257
Oktober.....	222	226	275	December ...	213	219	268
November...	206	210	271	<i>1932.</i>			
December ...	218	222	270	Januari	180	184	243
<i>1931.</i>				Februari ...	209	214	257
Januari	206	207	266	Mars	171	176	236
Februari ...	225	230	275	April	177	182	235

Tabell över veckonoteringarna å smör i parti- och minuthandeln
januari—april 1932.

Öre per kg.

»Svensk smörnotering» Partipris		Socialstyrelsens noteringar (mejerismör) Medeltal för 49 orter Minutpris	
Vecka	Notering	Vecka	Notering
— 6/1	185	3/1— 9/1	251
7/1—13/1	171	10/1—16/1	237
14/1—20/1	171	17/1—23/1	231
21/1—27/1	177	24/1—30/1	232
28/1— 3/2	194	31/1— 6/2	243
5/2—11/2	241	7/2—13/2	253
12/2—17/2	233	14/2—20/2	271
18/2—24/2	208	21/2—27/2	259
25/2— 2/3	190	28/2— 5/3	246
3/3— 9/3	177	6/3—12/3	235
10/3—16/3	166	13/3—19/3	231
17/3—22/3	170	20/3—26/3	231
23/3—30/3	170	27/3— 2/4	231
31/3— 6/4	173	3/4— 9/4	232
7/4—13/4	187	10/4—16/4	241
14/4—20/4	180	17/4—23/4	238
21/4—27/4	169	24/4—30/4	232

Inom Sveriges allmänna lantbrukssällskap hava för tiden från och med första kvartalet 1926 till och med första kvartalet 1932 utförts vissa beräkningar angående värdet av mjölk, som kommit till användning för tillverkning av smör. Beräkningarna gälla försäljningsvärdet, inköpsvärdet fritt mejeri och nettovärdet hos jordbrukaren, allt räknat per kilogram mjölk. Försäljningsvärdet motsvarar summan av mjölkens smörvärde och mjölkens skum- och kärnmjölksvärde. Smörvärdet har beräknats på grundvalen av normalt smörutbyte ur mjölk med 3.5 procent fetthalt samt uppnått pris enligt smörprisstatistiken. Skum- och kärnmjölken har värdesatts efter dess värde för utfodring jämfört med medelpriset för vissa fodermedel, som användas vid svingödning. Inköpsvärdet fritt mejeri har erhållits genom att från försäljningsvärdet avdraga mejeriernas driftkostnader (utom kostnaderna för mjölkens transport från jordbrukaren till mejeriet). Nettovärdet hos jordbrukaren har beräknats sålunda, att från inköpsvärdet fritt mejeri avdragits kostnaden för mjölkens transport från jordbrukaren till mejeriet. Resultatet av beräkningarna framgår av följande tabell:

Tabell över mjölkens värde vid smörtillverkning första kvartalet 1926—
första kvartalet 1932.

Öre per kg. mjölk.

År och kvartal	Försäljningsvärde	Inköpsvärde fritt mejeri	Nettovärde hos jordbrukaren	År och kvartal	Försäljningsvärde	Inköpsvärde fritt mejeri	Nettovärde hos jordbrukaren
1926, 1:a kvartalet	14.5	13.6	12.9	1930, 1:a kvartalet	12.3	11.5	10.9
2:a »	13.8	12.9	12.2	2:a »	10.5	9.7	9.1
3:e »	13.8	12.9	12.2	3:e »	11.5	10.7	10.1
4:e »	13.9	13.0	12.3	4:e »	10.5	9.7	9.1
1927, 1:a »	14.2	13.4	12.7	1931, 1:a »	10.8	9.5	9.0
2:a »	13.8	12.5	11.8	2:a »	9.3	8.5	8.0
3:e »	14.3	13.5	12.8	3:e »	9.4	8.6	8.1
4:e »	15.4	14.6	13.9	4:e »	10.0	9.2	8.7
1928, 1:a »	15.0	14.2	13.5	1932, 1:a »	9.4	8.6	8.1
2:a »	14.6	13.8	13.1	<i>Årsmedeltal</i>			
3:e »	15.0	14.2	13.5	1926	14.0	13.1	12.4
4:e »	15.8	15.0	14.8	1927	14.3	13.5	12.8
1929, 1:a »	14.9	14.1	13.5	1928	15.1	14.3	13.6
2:a »	13.6	12.8	12.2	1929	14.5	13.5	12.9
3:e »	14.8	13.5	12.9	1930	11.2	10.4	9.8
4:e »	14.5	13.7	13.1	1931	9.8	9.0	8.5

Såsom tabellerna utvisa har partipriset å smör numera nedgått under förkrignivån och minuthandelspriset å smör är nu lika med förkrignivån. Motsvarande förhållanden föreligga med avseende å parti- och minuthandelspriserna å ost. Även de av mejerierna i genomsnitt betalade priserna för mjölken torde numera hava gått ned till förkrignivån. Minuthandelspriset å mjölken ligger däremot alltjämt över förkrignivån, och skillnaden mellan nuvarande pris och förkrignivån är härutinnan fortfarande betydande. De producenter, som ej försälja konsumtionsmjölk direkt till konsumenten, torde emellertid hava fått vidkännas en nedsättning av sina försäljningspriser, som står i visst förhållande till nedgången av smörpriset. Minuthandelspriset har sålunda visserligen tillsvidare kunnat uppehållas, men leverantörspriset för mjölk avsedd till direkt konsumtion torde hava i viss utsträckning undergått reducering.

Tullsatserna
å smör och
ost.

Tullsatsen å smör och ost utgör sedan lång tid tillbaka 20 kronor per 100 kilogram. I det vid handelsavtalet med Finland av den 14 december 1927 fogade slutprotokollet har Sverige förbundit sig att under avtalets giltighetstid icke företaga sådan ändring i tullsatsen å ost, att därigenom en höjning skulle drabba från Finland härrörande emmenthalost. Enligt förordningen den 31 januari 1932 (nr 15) med tillägg till gällande

tulltaxa skall å dessertost utgå en tilläggstull av 30 kronor för 100 kilogram.

Beträffande i utlandet vidtagna handelspolitiska åtgärder, som beröra smörexporten från Sverige, torde jag få i korthet erinra om följande.

Importen av smör till Storbritannien och Norra Irland, som förut varit tullfri, är numera underkastad den allmänna 10-procentiga värdetull, som gällt från och med den 1 mars 1932. Denna tull utgår emellertid tillsvidare icke för varor, som införas från stater, vilka tillhöra det brittiska imperiet, och träffar sålunda icke smör, som införas från Australien, Nya Zeeland och Canada.

I Tyskland höjdes i november 1930 införseltullen å smör från förutvarande 27.50 till 50 riksmark per 100 kilogram. I januari 1932 vidtogos ytterligare tullhöjningar. För länder i mestgynnadnationsställning höjdes smörtullen till 100 riksmark per 100 kilogram för införsel, som överstege en i tysk-finska handelsavtalet bunden tullkontingent av 5,000 ton per år. Samtidigt belades smörimporten från länder med deprecierad valuta, däribland Sverige, med en särskild tilläggsavgift av 36 riksmark per 100 kilogram. Genom överenskommelse mellan Tyskland och Finland uppdelades sedermera nämnda årskontingent från och med den 1 mars 1932 i månadskontingenter om högst 500 ton. För smör, som från Sverige införas till Tyskland, utgår sålunda numera en införselavgift av 86 riksmark per 100 kilogram, i den mån årsexporten, uppdelad å månadskontingenter om högst 500 ton, icke överstiger 5,000 ton, samt för överskjutande införsel med 136 riksmark per 100 kilogram.

Å smör utgår i Norge en införseltull av 37.5 öre per kilogram. I januari 1932 har härtill kommit ett provisoriskt tillägg av 20 procent, varför tullen numera utgör 45 öre per kilogram. Tillägget har generell karaktär och drabbar jämväl övriga importvaror.

I Schweiz har införseltullen å smör under loppet av de senaste åren upprepade gånger blivit höjd, senast i december 1931 från 120 till 180 schweiziska francs per 100 kilogram. Den har sedermera för kortare tid varit provisoriskt nedsatt till 150 francs men utgår sedan den 19 mars 1932 ånyo med 180 francs per 100 kilogram. Sedan den 1 april 1932 fordras dessutom för import av visst smör särskilt införseltillstånd.

Införseltullen å smör höjdes i Frankrike i juni 1930 från 100 till 200 francs per 100 kilogram. Under senare delen av 1931 genomfördes i Frankrike kontingentering av smörimporten, varvid man utgick ifrån en viss nedskärning (till omkring 40 å 60 procent) av medeltalet för importen under perioden 1927/1931. Då export av smör från Sverige till Frankrike i stort sett endast förekommit under åren 1930 och 1931, var angivna beräkningsgrund särskilt ofördelaktig för den svenska exporten. För första kvartalet 1932 fastställdes en allmän importkontingent av 1,200 ton, varvid ingen särskild specialkontingent tilldelades Sve-

Handelspolitiska åtgärder i utlandet, som beröra smörexporten från Sverige.

rige. Den allmänna kontingenten för första kvartalet 1932 utökades sedermera i två repriser, så att den kom att uppgå till sammanlagt 3,600 ton. För Sverige lämnades efter upprepade framställningar licenser för införsel av sammanlagt omkring 51 ton. För andra kvartalet 1932 har fastställts en allmän kontingent av 1,600 ton, som emellertid senare höjts till 2,800 ton.

Kontingentering av smörimporten i syfte att nedbringa densamma har genomförts även i Belgien genom en förordning, som trädde i kraft den 26 april 1932, samt i Nederländerna från och med den 1 april 1932.

Vissa i utlandet vidtagna produktionsstödjande åtgärder.

Angående vissa i utlandet vidtagna produktionsstödjande åtgärder torde jag få nämna följande.

I Norge har genom särskild lagstiftning av 1930 och 1931 beretts möjlighet till uttagande under vissa förutsättningar av dels en omsättningsavgift å mjölk för erhållande av medel till främjande av jordbrukarnas kooperativa verksamhet å mjölkproduktionens och mejerihanteringens område, dels ock en utjämningsavgift å konsumtionsmjölk för utjämnande av prisskillnaden för producenterna mellan denna mjölk och mjölk, som användes för tillverkning av smör och ost. Omsättningsavgift kan av konungen fastställas för hela riket för ett år i sänder efter framställning av ett särskilt råd, i vilket sitta representanter för vissa producent- och konsumentorganisationer m. fl. Rådet äger jämväl bestämma över de genom omsättningsavgifterna influtna medlens användning. Utjämningsavgift kan efter medgivande av konungen eller den, som han därtill bemyndigar, uttagas å all konsumtionsmjölk i distrikt, där en sammanslutning av producenter, som representerar den övervägande delen av mjölkomsättningen, beslutat att av sina egna medlemmar uttaga sådan avgift. Med stöd av denna lagstiftning har konungen förordnat om uttagande av en omsättningsavgift under tiden från och med den 1 mars 1931 till och med den 29 februari 1932 å 0.2 öre samt under tiden från och med den 1 mars 1932 till och med den 28 februari 1933 å 0.25 öre, allt per kilogram ko- och getmjölk. Medgivande till uttagande av utjämningsavgift har i ett flertal fall lämnats av jordbruksdepartementet enligt bemyndigande av konungen. Utjämningsavgiftens storlek bestämmes enligt av jordbruksdepartementet utfärdade föreskrifter av förut nämnda råd särskilt för varje sammanslutning, som av jordbruksdepartementet erhållit medgivande att uttaga sådan avgift.

I Österrike har genom en lag av 1931 förordnats om uppläggande av en särskild prisutjämningsfond genom uttagande av en utjämningsavgift å viss mjölk. Från fonden skall bidrag utlämnas för ernående av en utjämnning av prisskillnaden för producenterna dels mellan konsumtionsmjölk, som avsättes å vissa mera betydande konsumtionsorter, och mjölk, som kommer till användning för tillverkning av smör och ost, dels ock mellan konsumtionsmjölk, som vinner avsättning å berörda mera betydande konsumtionsorter, och konsumtionsmjölk, som icke levereras till

sådan ort eller visserligen dit levereras men där ej kan erhålla avsättning för direkt konsumtion. Fonden förvaltas av en särskild kommission, i vilken sitta företrädare för jordbrukets huvudorganisationer, handels-, hantverks- och industriorganisationer samt arbetarorganisationer.

I Schweiz, som genom import fyller en avsevärd del av sitt behov av smör, hava nyligen genomgripande åtgärder vidtagits för åstadkommande av en ökad produktion av smör inom landet. För import av smör (färskt smör, bordssmör, färskt och saltat) erfordras sedan den 1 april 1932 särskilt införseltillstånd. Införseltillstånd skall framför allt lämnas en i sammanhang med stödaktionen inrättad smörcentral, i vilken ingå sammanslutningar av smörimportörer m. fl. Smörcentralen skall draga försorg om landets förseende med smör till möjligast stabila priser genom att till pris, som folkhushållningsdepartementet fastställer, uppköpa inhemskt smör, handhava den huvudsakliga smörimporten samt sedermera försälja allt detta smör inom landet. Import av smör kan medgivas även firmor, som icke önska ingå i smörcentralen, men de firmor, vilka sålunda erhålla införseltillstånd, äro skyldiga att i förhållande till de av dem införda kvantiteterna lämna sitt biträde för smörregleringens genomförande. Smörcentralen skall vid sina försäljningar inom landet tillämpa priser, som fastställas av folkhushållningsdepartementet. Genom att sistnämnda priser fastställas till något högre belopp än som betingas av världsmarknadspriserna med tillägg av tullen giver försäljningen av importsmöret ett överskott, som medgiver ett förhöjt inköpspris för det inom landet producerade smöret. — Genom direkta subventioner söker man i Schweiz hålla mjölkpriset uppe på en nivå av ungefär 19 centimes per kilogram.

I Nederländerna har nyligen framlagts ett förslag till lag om provisoriska åtgärder till stöd för mjölkproduktionen. Den föreslagna lagen innefattar i främsta rummet bemyndigande för regeringen att upptaga vissa avgifter för rätt till transport, försäljning m. m. av mejeriprodukter. Av medel, som sålunda erhållas, skola till producenter av mjölk, vilken förarbetats till mejeriprodukter, utbetalas de tilläggsbelopp, som erfordras för att dessa producenter skola komma i åtnjutande av vissa fastställda normalpris.

För möjliggörande av en bättre organisation av försäljningen av jordbrukets produkter än som på frivillighetens väg synes kunna uppnås har i England år 1931 utfärdats en lag om tvångsanslutning under vissa förutsättningar till gemensamma regleringsplaner för försäljningens genomförande. I och för reglering av avsättningen av ifrågakommande jordbruksprodukt skall för jordbruksministern av vederbörande producenter kunna framläggas en plan, som jordbruksministern under de förutsättningar lagen anger äger fastställa till efterrättelse. Regleringsplanen skall föreläggas parlamentet, och dess bifall till planen erfordras för att densamma skall kunna erhålla stadfästelse av jordbruksministern. Innan planen sedermera träder i funktion, skall emellertid omröstning därom verkställas bland de producenter, som anslutit sig till planen och för vilka ett särskilt registreringsförfarande skall anordnas. För pla-

nens sättande i verket fordras en majoritet av $\frac{2}{3}$ av antalet röstande, och denna majoritet måste därjämte representera minst $\frac{2}{3}$ av hela den reglerade produktionen. Regleringsplanen kan omfatta hela Storbritannien eller viss del därav. Sedan regleringsplan trätt i kraft, får försäljning av reglerad produkt icke ske av annan producent än den, som antingen registrerats eller på grund av särskilda orsaker fritagits från registreringsskyldighet. Regleringens genomförande skall ombesörjas av en styrelse, som de registrerade producenterna äga utse. Regleringen kan sträcka sig mer eller mindre långt. Den kan sålunda innebära, att uppköp och försäljning av den reglerade produkten skall ske genom styrelsen. Men den kan även innebära allenast, att styrelsen skall utöva viss ledning för avsättningens verkställande. Även den mellanformen är förutsatt, att styrelsen huvudsakligen skall söka leda avsättningen men direkt ombesörja försäljningen av eventuellt marknadsöverskott.

**Mejeri-
hanteringsens
organisation.**

Jag torde härefter få lämna en kortfattad redogörelse för det arbete, som i Sverige under de senaste åren med stöd av statsmedel bedrivits för förbättrande av de organisatoriska och merkantila förhållandena å mejerihanteringsens område, samt för de därvid vunna resultaten.

*Statsanslag
för organisa-
tionsarbete.*

Vid 1930 års riksdag beviljades, i sammanhang med behandlingen av en utav Kungl. Maj:t framlagd proposition angående vissa åtgärder för mejerihanteringsens och smörexportens befrämjande, på grund av vissa i ämnet väckta motioner (prop. nr 266; motionerna I: 328, II: 531, II: 537; R. skr. nr 377) ett extra reservationsanslag av 200,000 kronor att av Kungl. Maj:t disponeras såsom bidrag för vidtagande av åtgärder, ägnade att verksamt förbättra mejerihanteringen i organisatoriskt och merkantilt hänseende, särskilt med hänsyn till ordnandet av exporthandeln med smör. Av 1931 års riksdag (prop. nr 138; R. skr. nr 211) anvisades sedermera för åtgärder till mejerihanteringsens förbättrande i organisatoriskt och merkantilt hänseende ytterligare ett extra reservationsanslag av 150,000 kronor.

Från nämnda anslag hava för de därmed avsedda ändamålen hittills utanordnats sammanlagt 229,400 kronor. Av detta belopp hava 216,900 kronor ställts till förfogande för Sveriges allmänna lantbrukssällskap och 12,500 kronor tilldelats Kopparbergs läns hushållningssällskap, inom vars förvaltningsområde organisationsarbetet redan tidigare tagit sin början. Å anslagen återstår sålunda ännu ett odisponerat belopp av 120,600 kronor.

*Sveriges all-
männa lant-
brukssäll-
skaps mejeri-
sektions verk-
samhet.*

Lantbrukssällskapet har med stöd av de till sällskapets förfogande ställda medlen genom sin mejerisektion arbetat på åstadkommande av en ökad anslutning till redan förefintliga mejeriföreningar och bildande av nya mejeriföreningar, där andelsmejerier saknats men behov därav förelegat, på ersättande av otidsenliga mejerier med moderna sådana och sammanslagning av mindre, närliggande mejerier till större företag samt på uppbyggande av sammanslutningar mellan mejerier inom större områden. För organisationsarbetet hava inom de olika hushållningssällskapens för-

valtningsomraden tillsatts organisationskommittéer, och för upplysnings- och organisationsarbetet i orterna hava anställts organisatörer, för vilka instruktionskurser givits. Särskilda samarbetskommittéer hava dessutom blivit tillsatta för de områden, vilka äro intresserade i försäljningen på Stockholm och Göteborg.

Beträffande de av lantbrukssällskapets mejerisektion uppställda riktlinjerna för organisationsarbetets närmare genomförande torde följande böra anmärkas. Mejerisektionen bildades den 19 mars 1930, och i september samma år fastställde sektionens representantskap en plan för organisationsarbetet. Denna bringades till offentligheten genom en av trycket utgiven publikation under titeln »Grundlinjer för den svenska mejerihanteringsorganisation» (Sveriges allmänna lantbrukssällskaps skrifter nr 38; mejerisektionens utredningar nr 1). Organisationsplanen byggde på andelsprincipen och såsom syftemål för organisationsarbetet angavs i planen vinnande av rationalisering av såväl den egentliga mejeridriften som försäljningen av mjölk och mejeriprodukter. Grundvalen för mejerioorganisationen skulle enligt planen utgöras av lokala mejeriföreningar. För åstadkommande av ett organisatoriskt samarbete mellan mejeriföretagen skulle dessa distriktvis sammanföras i särskilda mejerisammanslutningar. Mejeriföreningarna skulle bilda grunden för mejerisammanslutningarna, men i desamma skulle, där så befunnas lämpligt, även andra mejeriföretag kunna upptagas. Mejerisammanslutningarna skulle ske antingen sålunda, att samtliga mejerier inom distriktet sammanfördes till en enda ekonomisk förening (mejerifusion), eller också på så sätt, att mejerierna inom distriktet bibehölles såsom driftsekonomiska enheter men sammanslöte sig för försäljningen av sina produkter och inköpen av driftsförnödenheter (mejeriförbund). Den förra organisationsformen skulle innebära såväl driftsekonomisk som kommersiell centralisering, under det att den senare organisationsformen allenast skulle innefatta kommersiell centralisering. Mejerifusionerna och mejeriförbunden skulle sammanföras i en i de eller riksorganisation för mejerihanteringen, där de ledande krafterna på området kunde samlas, organisationsarbetet utformas och denna föreningsrörelses allmänna intressen befrämjas och tillvaratagas.

Denna plan har under organisationsarbetet i huvudsakliga delar länt till efterföljd. I ett väsentligt avseende har emellertid avvikelser skett från planen. Det har nämligen befunnits lämpligare, att den tilltänkta riksorganisationen erhåller formen av en ekonomisk förening. I enlighet med den ändrade uppfattning om riksorganisationens uppgift, som härvid varit bestämmande, har inom mejerisektionen utarbetats ett förslag till stadgar för »Sveriges Mejeriers Riksförbund, förening u. p. a.». Riksförbundets ändamål anges i stadgeförslaget vara att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att i den utsträckning, som erfordras, försälja medlemmarnas mjölk och mejeriprodukter och förmedla inköp av för mejeridriften erforderliga förnödenheter ävensom att idka annan därmed förenlig verksamhet. Riksförbundet skall därjämte, bland annat, ordna samarbete och genomföra erforderlig prisutjämning medlemmarna emellan samt söka åstadkomma kontingentering och begränsning av osttillverkningen till förebyggande av överproduktion av ost. Riksförbundet skall vara medlem av lantbrukssällskapet. Till medlemmar i riksförbundet skola kunna antagas mejeriförbund och större mejerifusioner. Riksförbundets styrelse skall bestå av sju ledamöter med sju personliga suppleanter för dessa. Lantbrukssällskapets direktör skall

vara självskrivnen ledamot av styrelsen, därest han jämlikt lagen om ekonomiska föreningar är behörig därtill. Till stöd för styrelsen vid dess handhavande av riksförbundets angelägenheter och för att lämna tillfälle åt anslutna organisationers ledning att taga del i viktiga ärendens beredning skall vid styrelsens sida finnas ett förvaltningsråd. Förvaltningsrådet skall bestå av en ledamot från varje medlem i riksförbundet och skall kallas till sammanträde, när styrelsen så finner behöfligt. Medlem av riksförbundet skall deltaga i förbundet med en insats för varje under det senaste verksamhetsåret hos medlemmen och till denne anslutna företag invägt fullt antal miljoner kilogram mjölk och till mjölk omräknad grädde. Varje insats skall lyda å 50 kronor, varav 20 kronor skall erläggas kontant vid inträdet och återstoden med 10 kronor årligen under tre år. För att göra det möjligt för riksförbundet att förverkliga sin uppgift skall medlem av riksförbundet vara skyldig, bland annat, att till riksförbundet erlägga den årsavgift, som av förbundsstämman beslutas och som må bestämmas till högst 15 öre per 1,000 kilogram under närmast föregående verksamhetsår av medlemmen och till denne anslutna företag invägd oskummad mjölk och mot invägd grädde svarande oskummad mjölk; att till riksförbundet efter förbundsstämmans beslut överlåta försäljningen av det smör samt den konsumtionsmjölk och grädde, som icke avsättes inom medlemmens eget av riksförbundets styrelse fastställda verksamhetsområde; att deltaga i den kontingentering av osttillverkningen, som riksförbundets styrelse efter förvaltningsrådets hörande må fastställa för olika områden inom landet, och ställa sig till efterrättelse de föreskrifter rörande ostproduktionens begränsning, som riksförbundets styrelse på grundval av lager- och försäljningsstatistik meddelar till förebyggande av överproduktion; samt att ställa sig till efterrättelse förbundsstämmans beslut om erläggande till riksförbundet av prisutjämningsbidrag å all av medlemmen och till denne anslutna företag invägd oskummad mjölk och mot invägd grädde svarande oskummad mjölk, vilken avgift dock ej får överstiga 0.4 öre per kilogram sålunda beräknad mjölk men som må för huvudsakligen i Norrland utom Gästrikland verksamma medlemmar kunna bestämmas till lägre belopp än för övriga medlemmar.

De förberedande arbetena med riksförbundet hava fortskridit så långt, att konstituerande sammanträde med förbundet är utsatt att hållas den 18 innevarande månad.

Förefintliga
mejerisam-
manslut-
ningar.

Beträffande nu förefintliga mejerisammanslutningar och anslutningen till dessa får jag hänvisa till en på grundvalen av uppgifter från lantbrukssällskapet upprättad tabell, vilken torde få såsom *bilaga* fogas till detta protokoll. Av denna tabell och vissa från lantbrukssällskapet i anslutning till tabellen till mig lämnade upplysningar framgår huvudsakligen följande.

Vid igångsättandet av mejerisektionens organisationsarbete funnos allenast tre större mejerisammanslutningar, nämligen Mjölkcentralen, Lantmännens mjölkförsäljningsförening u. p. a., i Stockholm, Örebroortens mejeriförening i Örebro och Norrbottens läns producentförening i Luleå. I södra delen av Västerbottens län fanns vidare ett i aktiebolagsformen uppbyggt mejeriföretag benämnt Umeå mejeraktiebolag. Utom de egentliga exportföreningarna funnos därjämte två mejeriföreningar, som omhändertog försäljningen av de anslutna mejeriernas produkter, näm-

ligen Jämtlands förenade mejerier och Gotlands smör- och äggexportförening. Sedermera hava emellertid ett flertal nya mejerisammanslutningar tillkommit. Mejeriförbund hava bildats i sydöstra, nordöstra och nordvästra Skåne. Inom Kalmar län hava bildats två mejeriförbund, av vilka det ena omfattar södra delen av länet och det andra två härader inom den norra delen av länet. Mejeriförbund hava vidare bildats för Blekinge län, för Göteborgs leveransområde i vidsträckt mening, omfattande Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Hallands län, samt för mellersta Norrlands kustland. I Kopparbergs län har bildats en sammanslutning av mejerier, kallad Dalarnas mejeriförening u. p. a., som skall med äganderätt övertaga de till föreningen anslutna mejerierna. Förarbeten äro vidtagna för bildande av en mejerifusion mellan de mejerier, som för närvarande äro anslutna till Gävleortens mjölkleverantörsförening, och vissa andra mejerier. Umeå mejeriaktiebolag har utvidgats vid början av år 1932. För Stockholms leveransområde har utarbetats en särskild organisationsplan, enligt vilken de till Mjolkcentralen icke anslutna mejerierna skola sammanföras i länsförbund, som sedan skola samarbeta med Mjolkcentralen för avsättningens ordnande. Sådant länsförbund har redan bildats i Östergötlands län, och arbetet med bildande av länsförbund i de andra län, som här komma i fråga, pågår för närvarande. De områden, inom vilka några större mejerisammanslutningar ännu icke kommit till stånd, äro sydvästra Skåne, Jönköpings och Värmlands län samt Kronobergs och Skaraborgs län ävensom norra delen av Västerbottens län. Inom samtliga dessa områden pågår emellertid organisationsarbetet.

Enligt den uppgjorda tabellen över mejerisammanslutningarna äro inom de områden, som dessa omfatta, av förefintliga 847 mejerier med en invägd årlig mjölmängd av 1,474,718 ton till sammanslutningarna anslutna 467 mejerier med en årlig mjölmängd av 1,084,146 ton. Den anslutna mjölmängden utgör enligt tabellen sålunda 73.5 procent av den totala invägda årliga mjölmängden inom ifrågavarande områden. För hela riket uppgick enligt mejeristatistiken för 1930 antalet mejerier till 1,600 och den vid dessa mejerier invägda mjölken till 2,047,637 ton. Den vid de till sammanslutningarna anslutna mejerierna invägda mjölken motsvarar 52.9 procent av den totala invägningen, om angivna siffror läggas till grund för jämförelsen.

Under den senare tiden hava till jordbruksdepartementet från enskilda jordbrukare och olika jordbrukarorganisationer samt möten med jordbrukare m. fl. inkommit ett flertal framställningar, i vilka jordbruksnäringens nuvarande svårigheter berörts och uppmärksamheten fästs vid det svåra läget på den animaliska produktionens område. Framställningarna hava utmynnat i önskemål om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av bättre villkor för de inom jordbruksnäringen sysselsatta befolkningsgrupperna.

Av de sålunda gjorda framställningarna förtjäna vissa från *Sveriges allmänna lantbrukssällskap* inkomna ett särskilt beaktande, då däri framlagts utformade förslag till vissa åtgärder. Dessa förslag äro uppgjorda

**Inkomna
framställ-
ningar.**

*Sveriges all-
männa lant-
brukssällskap.*

på grundvalen av utredningar, som verkstälts av lantbrukssällskapets mejerisektion och av sektionen framlagts i särskilda vid lantbrukssällskapets framställningar fogade promemorior.

Mejerisektionen har beträffande jordbrukets ekonomiska läge anfört, bland annat, följande:

Jordbrukets allt svårare avsättningsförhållanden och det starkt försämrade konjunkturläget vore ägnade att ingiva allvarliga bekymmer för framtiden. Prisfallet å jordbrukets produkter hade varit långt starkare än priset på dess produktionsmedel, och prisnivån hade därigenom försämrats på ett för jordbruket synnerligen ogynnsamt sätt. Redan femårsperioden 1924/1925—1928/1929 hade karakteriserats av en mycket låg prisindex för jordbrukets produkter jämfört med dess produktionsmedel. Sedermera hade emellertid denna försämring av prisnivån blivit allt kraftigare. Under det att för spannmålens vidkommande det största priset inträffat redan 1928/1929, hade priset på animaliska produkter varit starkast under år 1931. I slutet av sistnämnda år hade priserna å så gott som samtliga jordbruksprodukter kommit ned till förkrignivån eller lägre, medan samtliga produktionsmedel med undantag för konstgödsel allttjämt legat betydligt högre. Särskilt skarpt framstode den stora roll, som prisförsämringen å mejeriprodukter spelade.

Den under de senaste åren inträdda försämringen i jordbrukets ekonomiska läge belystes av följande tabell, där prisindex beräknats för vissa grupper av jordbruksprodukter och produktionsmedel för jordbruket dels i förhållande till femårsperioden 1924/1925—1928/1929, dels ock i förhållande till bokföringsåret 1928/1929:

Tabell över vägd prisindex för jordbrukets produkter och produktionsmedel.

	1924/1925—1928/1929 = 100				1928/1929 = 100		
	1928/ 1929	1929/ 1930	1930/ 1931	Sept. 1931	1929/ 1930	1930/ 1931	Sept. 1931
Växtprodukter:	91	76	76	68	83	83	74
spannmål	89	74	74	66	82	82	74
övriga växtprodukter	102	84	84	78	83	83	77
Djurprodukter:	97	88	73	68	91	76	70
mejeriprodukter	98	85	71	69	87	73	70
slaktdjur	93	93	79	66	100	84	70
<i>Generalindex för produkter</i>	<i>94</i>	<i>83</i>	<i>74</i>	<i>68</i>	<i>88</i>	<i>78</i>	<i>72</i>
Arbetslöner	99	98	97	95	99	98	96
Förnödenheter:	98	89	84	80	91	86	81
konstgödsel	91	88	87	83	97	95	92
kraftfoder	103	86	65	63	83	63	61
byggnadsmaterial	96	94	92	85	98	96	88
maskiner och redskap	97	97	98	98	101	102	102
diverse förnödenheter	93	90	88	82	97	95	89
<i>Generalindex för produktionsmedel</i>	<i>99</i>	<i>95</i>	<i>91</i>	<i>88</i>	<i>96</i>	<i>92</i>	<i>89</i>

De till grund för tabellen liggande beräkningarna hänförde sig till mel-
lersta Sverige, i det att det kvantitativa förhållandet såväl beträffande
produkterna som produktionsmedlen beräknats på grundval av medelta-
len för de genom bokföringsverksamheten vid lantbrukssällskapets drifts-
byrå kontrollerade jordbruken i nämnda område under 3-årsperioden
1922/1923—1924/1925. Indexsiffrorna gällde alltså endast för jordbruk, å
vilka bruttoavkastning och driftkostnader haft samma kvantitativa sam-
mansättning som vid de kontrollerade jordbruken under den angivna pe-
rioden. De gällde vidare endast under den förutsättningen, att produktio-
nen varit oförändrad till sin sammansättning under alla de jämförda åren.
För närvarande, då prisen å de flesta jordbruksprodukter låge nära pris-
nivån 1909—1913, torde de dock hava en mycket vidsträckt tillämpning.
Arbetslöneindex hade beräknats på grundvalen av oförändrade kontant-
löner, varför minskningen av arbetslönerna uteslutande härrörde från
lägre pris å naturprodukter.

Såsom av tabellen framginge hade generalindex för jordbrukets produk-
ter under 1930/1931 legat 22 procent lägre än 1928/1929. Samtidigt hade
generalindex för jordbrukets produktionsmedel sjunkit allenast 8 procent.
Prisfallet å jordbrukets produkter hade varit starkast för den animaliska
produktionen. Index i september 1931 låge för växtprodukter 26 procent
under 1928/1929 års pris, men nedgången under samma tid av index för
animaliska produkter uppginge till 30 procent. Vid sistnämnda jämförelse
vore dessutom att beakta, att spannmålspriset under september månad
vanligen befunne sig i botten av priskurvan.

De av *lantbrukssällskapet* framlagda förslagen avse åtgärder för främ-
jande av den animaliska produktionen inom landet. I skrivelse den 11
januari 1932 har lantbrukssällskapet angivit ett flertal åtgärder, som lant-
brukssällskapet ansett böra i sådant syfte vidtagas. Lantbrukssällska-
pet har sålunda till en början påkallat åtgärder för den inhemska mark-
nadens bevarande å de inländska producenterna. För att i sådant hän-
seende möjlighet till snabb anpassning efter förhållanden utveckling
skulle finnas har lantbrukssällskapet ifrågasatt, om ej Kungl. Maj:t borde
erhålla bemyndigande att vid förefallande behov på egen hand besluta om
tullar eller på annat sätt genomföra erforderliga importrestriktioner. Lant-
brukssällskapet har vidare framhållit, att frågan om det fortsatta bibehå-
llandet av det mellan Sverige och Tyskland ingångna handelsavtalet borde
upptagas till prövning. För befordrande av en ökad konsumtion av mjölk
har lantbrukssällskapet föreslagit, att en lag om pastöriseringstväng (lång-
tidspastörisering) för den i större samhällen försålda konsumtionsmjöl-
ken skulle utfärdas. Lantbrukssällskapet har slutligen föreslagit, att en
omsättningsavgift å importerat och inom landet tillverkat kraftfoder skulle
införas i och för anskaffande av erforderliga medel såväl för genomfö-
rande av en effektiv organisation av avsättningen av mejeriprodukter,
slaktdjur och ägg genom utbyggandet och fullkommandet av jordbrukets
andelsrörelse på dessa avsättningsområden som ock för att sätta organisa-
tionerna i stånd att effektivt tillvarata jordbrukets kommersiella intres-
sen var på sitt område.

*Lantbruks-
sällskapets
skrivelse den
11 januari
1932.*

Utlåtanden
öfver lantbrukssällskapets
skrivelse den
11 januari
1932.

Öfver lantbrukssällskapets skrivelse den 11 januari 1932 hava infordrade utlåtanden avgivits, såvitt angår frågan om införande av en omsättningsavgift å kraftfoder, av lantbruksstyrelsen den 21 januari, av kommerskollegium den 23 januari, av statskontoret den 25 januari, av riksräkenskapsverket den 26 januari och av jordbruksutredningen den 9 februari 1932 samt vad beträffar det ifrågasatta pastöriseringstvånget i avseende å viss konsumtionsmjölk av centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet den 12 februari och av medicinalstyrelsen den 5 mars 1932; och har lantbruksstyrelsen tillika den 8 februari 1932 avgivit utlåtande öfver lantbrukssällskapets skrivelse till den del densamma ej förut i styrelsens nyssnämnda utlåtande den 21 januari 1932 gjorts till föremål för styrelsens prövning.

Beträffande behovet av åtgärder för den animaliska produktionens stödjande har *lantbruksstyrelsen* framhållit, att denna produktion på grund av det tryckta prisläget för närvarande kämpade med sådana svårigheter, att densamma, där den ej bedreves under särskilt gynnsamma förhållanden, måste anses oräntabel. Den jordbrukskris, vilken så länge den närmast varit att hänföra till den vegetabiliska produktionen tyngst drabbade de medelstora och större jordbruken, hade därmed vidgats så, att den numera i hög grad drabbade alla jordbruk. Åtgärder, som kunde förutsättas innebära ett effektivt stöd åt den svenska marknaden för animaliska produkter och ett bevarande av denna för den svenska produktionen, vore därför enligt lantbruksstyrelsens mening särskilt under nuvarande förhållanden önskvärda. *Jordbruksutredningen* har anfört, att den skärpning av den långvariga jordbrukskrisen, som på senaste tiden inträtt, sammanhängande med de alltmera försvårade avsättningsförhållandena, icke minst å exportmarknaden för animaliska jordbruksprodukter, samt betonat, att denna skärpning gjorde behovet av en kraftig och målmedvetet verksam lantmannakooperativ rörelse för avsättningsförhållandenas ordnande större och kännbarare än någonsin.

Förslaget om införande av en omsättningsavgift å kraftfoder har emellertid mött åtskillig kritik från de hörda myndigheternas sida. *Lantbruksstyrelsen* har sålunda framhållit, att, därest genom statens försorg ytterligare medel funnes böra anvisas för fullföljandet av det påbörjade organisationsarbetet inom jordbrukets kooperativa och merkantila verksamhetsområden, dessa i första hand borde tänkas bliva anvisade av statens allmänna inkomster. *Statskontoret* har anfört, att det måste anses främmande för vår finanshushållning att för beredande av medel till ifrågavarande ändamål pålägga en särskild avgift å en för jordbruket nödvändig vara. *Riksräkenskapsverket* har uttalat, att, därest fullföljandet av lantmännens organisationsrörelse ansåges kräva särskilda anslag, medlen härför enligt riksräkenskapsverkets mening borde anskaffas på samma sätt som för statsutgifter i allmänhet. *Kommerskollegium* har förklarar sig icke kunna förordna någon omsättningsavgift å kraftfoder, förrän, bland annat, ett utförligt program framlades, som utvisade en sådan användning av de influtna medlen, att garanti erhöles för att med-

len komme till avsedd nytta. *Jordbruksutredningen* har visserligen i princip tillstyrkt bifall till förslaget men ansett, att allenast importerat kraftfoder borde beläggas med avgift, samt betonat, att avgiften borde bliva av endast tillfällig karaktär.

Vad angår förslaget om införande av pastöriseringstvång för viss konsumtionsmjölk har detsamma av *centralanstalten* tillstyrkts. *Lantbruksstyrelsen* har tillstyrkt förslaget ur mejerihanteringen synpunkt. *Medicinalstyrelsen* har däremot, under hänvisning till långtidspastöriseringens i viss mån bristande effektivitet och kontrollsvårigheterna, förklarat sig, åtminstone för närvarande, icke kunna förorda genomförande av lagstiftning i den av lantbrukssällskapet föreslagna riktningen.

Efter det nu berörda utlåtanden blivit avgivna, har *lantbrukssällskapet* med skrivelse den 30 mars 1932 överlämnat en av mejerisektionen utarbetad promemoria rörande de närmare grunderna för upptagande och användning av den ifrågasatta omsättningsavgiften å kraftfoder.

Lantbrukssällskapets skrivelse den 30 mars 1932.

I skrivelse den 9 innevarande maj har *lantbrukssällskapet* sedermera — med överlämnande av en utav mejerisektionen utarbetad promemoria rörande uttagande av utjämnings- och organisationsbidrag å viss mjölk — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för åstadkommande av lagstiftning efter i huvudsak de i promemorian angivna grunder.

Lantbrukssällskapets skrivelse den 9 maj 1932.

Mejerisektionen har i promemorian anfört huvudsakligen följande:

Det av sektionen ledda organisationsarbetet hade från början varit inriktat på tämligen lång sikt och äsyftat att åstadkomma en rationalisering beträffande såväl själva mejeridriften som försäljningen av mjölk och mejeriprodukter, varvid även eftersträvats att åstadkomma organisationer av sådan beskaffenhet, att dessa kunde i viss grad reglera avsättningen och prisbildningen, i den mån de erhöle tillräcklig anslutning och styrka samt detta påkallades av de rådande förhållandena.

Inledning.

Under det senast gångna året hade avsättningsbetingelserna för mejeriprodukterna emellertid till ytterlighet försämrats. Orsaken härtill vore till alldeles övervägande del i utlandet vidtagna åtgärder för försvärande av importen av utländska produkter och allmänt försämrade ekonomiska förhållanden därstädes. Kravet på en reglering av prisbildningen å den inhemska marknaden hade härigenom alltmera ställts i förgrunden, och det framstode för jordbruket såsom nödvändigt att söka med snaraste genomföra en sådan reglering.

Skulle den inhemska marknadens reglering byggas uteslutande på frivilligt deltagande, måste man emellertid dröja med dess genomförande, intill dess en mycket stor anslutning erhållits till vederbörande organisation. Eljest komme en allt för stor del av försäljningen att undandraga sig deltagande i den nödvändiga prisutjämnningen. Stora skiljaktigheter skulle därvid komma att uppstå i de pris, som organiserade och icke organiserade jordbrukare uppnådde, och sammanhållningen inom organisationen komme att utsättas för alltför starka påfrestningar. Producentorganisationerna skulle under sådana förhållanden tvingas att avstå från den nu så viktiga uppgiften att genomföra en prisreglering, och deras

strävanden att i övrigt genomföra en rationellare organisation vid försäljningen genom att bland annat minska försäljningsapparaten och nedbringa kostnader och avanser skulle i hög grad försvåras.

Även då en förhållandevis stor anslutning förefunnes, utgjorde de utanför stående jordbrukarnas och mejeriernas försäljningar ett starkt hot emot upprätthållandet av en skälig prisnivå, därest icke lagstiftningen gäve möjlighet för framtvingande av även deras anslutning. Man hade nämligen städse att räkna med, att de oorganiserade producenterna sökte sig till den bäst betalade försäljningen, nämligen av konsumtionsmjölk och grädde, medan organisationen finge taga hand om det överskott, som måste realiseras till lägre pris. Även om de utanför stående tillsammans icke förfogade över mera än exempelvis 10 procent av totalförsäljningen från området, kunde detta dock utgöra en avsevärd del av den bättre betalade försäljningen, och den del härav, som komme att deltaga i prisutjämnningen med den sämre betalade försäljningskvantiteten, bleve sålunda i motsvarande grad mindre. Genomsnittspriset till de organiserade producenterna bleve härigenom lägre än det pris, som de icke organiserade uppnådde, och spänningen mellan dessa pris bleve större, ju större den försäljning vore, som låge utanför organisationerna.

Ansåges det berättigat och önskvärt, att en prisreglering å den inhemska marknaden genomfördes, vore det därför också ett rimligt krav, att alla försäljande producenter och i synnerhet de bäst betalade skulle medverka härtill. Att enbart på frivillighetens väg uppnå fullständig anslutning vore emellertid helt säkert omöjligt, även om man räknade på lång sikt. En anslutning med 90 procent torde kunna påräknas endast inom vissa områden, och för närmaste året torde anslutningen i allmänhet stanna vid väsentligt lägre procentsiffra. Utan hjälp av lagstiftning syntes det därför dröja alltför länge, innan prisutjämnning kunde allmänt genomföras, medan det däremot med sådan hjälp snart skulle bliva möjligt.

Om en dylik lagstiftning genomfördes, kunde det tidigare framförda förslaget om särskild omsättningsavgift å kraftfoder förfalla. Med hjälp av tillgängliga medel borde nämligen organisationsarbetet kunna föras så långt fram, att de därvid bildade organisationerna under denna försättning kunde utgöra ett tillräckligt underlag för genomförandet av en prisreglering. Medel för det fortsatta organisationsarbetet på mejerihanteringens område kunde då uttagas å mjölken i samband med prisutjämnningen för smör och ost.

Sektionen ville icke bestrida, att de åtgärder, som här föresloges, vore av synnerligen ingripande beskaffenhet. De nuvarande ekonomiska förhållandena krävde emellertid extraordinära åtgärder. Sålunda måste beaktas, att det nuvarande abnormt låga prisläget å mjölk och mejeriprodukter icke vore ett utslag av normala och sunda konkurrensförhållanden mellan olika länders jordbrukare utan finge anses sammanhänga med att det ekonomiska systemet i världen allvarligt rubbats och att andra länder vidtagit åtgärder, vilka i hög grad förändrat de avsättnings- och konkurrensbetingelser, som varit bestämmande för vårt jordbruks hittillsvarande utveckling.

Om intet åtgjordes för att neutralisera verkningarna av det härigenom förorsakade priset, måste konsekvenserna bliva ödesdiga för det svenska jordbrukets hela ekonomi. Mjölken vore vårt jordbruks viktigaste saluprodukt och priset å denna därför i alldeles särskild grad avgörande för jordbrukets hela lönsamhet. En nedgång i medelpriset per

kilogram mjölk med endast ett öre betydde vid nuvarande försäljning av mjölk en reduktion av jordbrukets inkomster med bortåt 30 miljoner kronor per år. De senaste årens prisfall på ifrågavarande marknadsområde kunde beräknas hava medfört en minskning av jordbrukets inkomster med över 100 miljoner kronor per år, vilket motsvarade omkring 1.5 gånger värdet av jordbrukets hela saluöverskott av brödsäd under föregående år.

Att ensamt genom produktionsinskränkning neutralisera verkningarna av denna ofantliga inkomstminskning vore uteslutet och kunde i varje fall icke utan ruinerande förluster på kort tid genomföras. En minskning av mjölkproduktionen i sådan omfattning, att vår export av mejeriprodukter upphörde, skulle förutsätta, att landets totala produktion av mjölk reducerades med omkring 12 procent. Skulle en dylik produktionsminskning hastigt genomföras genom nedbringandet av antalet mjölkkor, erfordrades härför en nedslaktning av omkring 240,000 kor. Detta skulle betyda en nära nog fördubblad slakt av storboskap. Redan under de gångna åren hade landets köttproduktion varit större än den inhemska förbrukningen, och exportmöjligheterna för nötkreatur och nötkött vore starkt begränsade. En minskning av kostocken i angiven grad skulle därför medföra en ytterligare nedpressning av de redan nu abnormt låga slaktdjursprisen. Även för förebyggande av en allt för hastig reduktion av nötkreatursbesättningarna med åtföljande ruinerande pris å utslagsdjur vore det därför angeläget, att bättre mjölkpris åstadkommes, så att en alltför omfattande nedslaktning av storboskap kunde undvikas eller åtminstone fördelas på längre tid.

För övrigt vore det tydligt, att även om mjölkproduktionen inskränktes så, att den endast motsvarade landets eget konsumtionsbehov, kvarstode behovet av effektiva åtgärder till stöd för den inhemska prisnivån gentemot pristryckande konkurrens utifrån, så länge nämligen andra länder tillämpade de konkurrensmetoder, som under de senaste åren kommit i bruk.

Beträffande beskaffenheten av och formen för statsåtgärder till stöd för prisnivån å här berörda produkter syntes man lämpligast kunna anlita liknande väg som i Norge. Producenternas organisationer borde sålunda själva ordna försäljningen och genomföra erforderlig prisreglering. För att detta skulle kunna ske, borde de emellertid genom lagstiftning erhålla möjlighet att i vissa avseenden bringa sina åtgöranden i tillämpning även för de till organisationen icke anslutna producenterna. Då prisregleringen vore beroende av och möjliggjordes genom en prisutjämning mellan den bättre och den sämre betalade försäljningen, kunde åtgärden begränsas till att organisationerna finge rätt att var och en inom sitt verksamhetsområde — hela landet eller del därav — på utomstående producenters försäljning uppbära utjämningsbidrag enligt samma grunder, som tillämpades för den hos medlemmarna representerade mjölken. Lagen borde sålunda icke innebära en föreskrift, att utjämningsavgift skulle erläggas, utan det finge ankomma på organisationerna att själva besluta om dylik avgift. Hade emellertid en organisation beslutat att genomföra prisutjämning för egna medlemmar samt för dessa bestämt prisutjämningsbidragens storlek och de grunder, efter vilka bidragen skulle utgå, borde organisationen hava rättighet att uttaga prisutjämningsbidrag med samma belopp och efter samma grunder å icke anslutna producenters försäljning. Som villkor härför borde dock bestämmas, att vederbörande organisation representerade en viss del av den vid mejerierna inom om-

rådet invägda mjölken samt att beslutet fattats med viss kvalificerad majoritet.

Vid anförda tillvägagångssätt behövde staten icke djupare engagera sig beträffande uppgörandet av plan för eller ordnandet av avsättningen. I fråga om exporten skulle dylika direkta statsingripanden i handeln måhända vara farliga, då de kunde komma att karakteriseras såsom statsmonopol. Jordbrukarna stimulerades fortfarande att själva söka på organisatorisk väg lösa sina avsättningsproblem. De bleve emellertid icke tvingade att inträda i organisationerna, utan de, som så önskade, kunde fortfarande stå utanför och sälja fritt. Det krav, som ställdes på dem, vore endast, att de skulle lämna prisutjämningsbidrag efter samma grunder som de organiserade jordbrukarna. Detta krav vore så mycket rimligare, som det uteslutande vore tack vare organisationernas verksamhet, som utanför stående producenter kunde uppnå sina relativt fördelaktiga pris. Då avgifterna utginge efter ensartade grunder för till organisationen anslutna och icke anslutna producenter, bleve konkurrens inom rimliga gränser ingalunda omöjliggjord, men vad som vunnes vore, att de utanför stående komme att tävla med organisationen under likartade förutsättningar. Organisationerna skulle givetvis stå öppna för alla producenter.

Stöd av skisserade lagbestämmelser kunde på mejeriområdet erfordras i två hänseenden, nämligen dels för stödande av den inhemska prisnivån för smör och ost, och dels för att hålla prisläget å konsumtionsmjölk och grädde uppe på en skälig nivå.

Stödande av
prisnivån för
smör och ost.

Genom de starkt försämrade avsättningsförhållandena för smör i utlandet hade det svenska smörpriset, som nu helt vore beroende av exporten, pressats ned till mycket låg nivå. Ostprisen hade numera också inställt sig efter smörprisnivån. Jordbrukarna i våra överskottsområden, som för avsättningen av sin mjölk huvudsakligen vore hänvisade till smör- och osttillverkning, lede under sådana förhållanden svårt av den nuvarande krisen, då mjölken vore deras viktigaste produktion. För jordbruket i dessa trakter utgjorde en höjning av smör- och ostprisnivån därför det för närvarande viktigaste ekonomiska intresset.

Ehuru betydelsen av en sådan höjning vore mest påtaglig för berörda överskottsområden, skulle dock hela landets mjölkproduktion få praktiskt taget samma fördel härav. Även andra områden komme nämligen i åtnjutande av samma prishöjning för sin försäljning av smör och ost. Smör- och ostprisen vore dessutom i stort sett bestämmande för prisen å konsumtionsmjölk och grädde, då sistnämnda pris som regel och i det långa loppet inställde sig efter mjölkens realisationspris vid smör- och osttillverkning. En höjning av smör- och ostprisen skulle därför åstadkomma en motsvarande höjning även av prisen å konsumtionsmjölk och grädde eller förebygga en ytterligare sänkning av dessa.

Förekommande överskott av smör måste givetvis alltfört säljas på den utländska marknaden till de priser, som där stode att erhålla. Då emellertid mer än $\frac{1}{2}$ av all salumjölken avyttrades å den inhemska marknaden (för direkt konsumtion eller såsom smör och ost jämte andra produkter), vore en prishöjning beträffande den inhemska försäljningen av allra största betydelse. Det gällde närmast att frigöra prisbildningen å den inhemska marknaden från det beroende av exportprisen å smör, som nu vore rådande, och att i viss mån reglera inlandsprisen. Detta borde ordnas

på sådant sätt, att avräkning till mejerierna skedde efter samma enhetliga pris, vare sig smöret exporterades eller såldes på den inhemska marknaden. I annat fall kunde en prisförhöjning för å den inhemska marknaden försålt smör näppeligen åstadkommas.

I det nu pågående organisationsarbetet vore man också i färd med att söka genomföra här berörda reglering av den inhemska prisnivån. Det organisatoriska underlaget härför skulle vara de mejerierorganisationer (mejeriförbund och mejerifusioner), som bildats eller vore under bildande. Dessa skulle enligt uppgjort förslag bilda en riksorganisation (riksförbund), genom vilken prisregleringen skulle ske. För detta ändamål skulle läggas en bestämd prisutjämningsavgift å all den hos organisationens medlemmar representerade mjölken, och de influtna medlen inbetalas till riksförbundet. Riksförbundet, som skulle låta sälja överskottsmöret till det pris, som stode att uppnå å den utländska marknaden, sattes härigenom i stånd att betala mejerierna ett högre pris för detta smör. Samma pris skulle betalas för smör, som såldes på den inhemska marknaden. Vid sistnämnda försäljning skulle emellertid uttagas ett emot inköpspriset svarande försäljningspris. Prisutjämningsmedlen behöfve alltså icke tagas i anspråk annat än för utjämning av exportsmörets pris.

I fråga om tillvägagångssättet ville sektionen för övrigt framhålla följande. Riksorganisationen skulle varje vecka bestämma (notera) det pris, som skulle betalas till leverantörerna för smöret. Organisationen behöfve dock icke såsom sådan taga hand om smörets försäljning i någon större omfattning. Exporten och delvis även den inhemska försäljningen kunde och borde såsom nu omhänderhavas av befintliga exportföretag, med vilka för detta ändamål avtal träffades. Betalningen till leverantörerna skulle emellertid gå genom riksorganisationen, som avräknade efter ett enhetligt pris (det noterade), gällande för leverans fritt exporthamn för smör av standardkvalitet och med prisreglering för andra kvaliteter. Försäljningen å den inhemska marknaden skulle ske dels genom riksorganisationens medlemmar (mejeriförbund och mejerifusioner), dels genom privata smörhandlare. Riksorganisationen skulle ingripa endast i den mån så erfordrades för att ordna handeln mellan olika medlemmar eller för att stödja priset. Dess medlemmar skulle vara skyldiga att följa de av riksorganisationen bestämda prisen. Över de privata smörhandlarnas inköpspriser hade riksorganisationen givetvis ej något direkt inflytande, annat än i den mån de köpte smör från organisationen eller dess medlemmar eller från exportörerna. Därest en privat smörhandlare bjöde lägre pris än det, som riksorganisationen noterade, hade leverantören emellertid möjlighet att vända sig till nämnda organisation och genom denna erhålla av densamma noterat pris. Organisationen hade då att på förut nämnt sätt låta exportera smöret, därest detta icke med fördel kunde avyttras inom landet. Genom angivna tillvägagångssätt beredes smörleverantörerna trygghet att städse erhålla det av riksförbundet noterade priset, och olika köpare måste rätta sig därefter, varför en allmän och i huvudsak lika höjning av smörprisen i landet uppnåddes.

Sveriges mjölköverskott avsattes praktiskt taget i sin helhet genom smörexport. Ostproduktionen vore anpassad efter landets egen konsumtion, och förekommande export vore liten, av sporadisk karaktär eller begränsad till speciella ostsorter. Ostprisen vore emellertid beroende av smörprisen, vilket sammanhängde med att mjölkens användning för

smör- eller osttillverkning från tid till annan anpassades med hänsyn till de nettopriser för mjölken, som kunde uppnås genom den ena eller den andra produktionsriktningen. Om ostprisen någon tid komme upp i sådan höjd, att osttillverkningen allmänt ställde sig mera lönande än smörtillverkningen, överfördes sålunda mera mjölk från den sistnämnda till den förstnämnda produktionsriktningen, varigenom ostprisen måste justeras efter smörprisen. En förskjutning i motsatt riktning ägde rum, när smörtillverkningen vore den mest lönande. På detta sätt tvingades ostprisen att anpassa sig efter smörprisen. Eftersom osten vore en vara, som behövde lagras, och förskjutningarna mellan de båda produktionsriktningarna skedde så småningom, fördröjdes vanligen ostprisens inställning efter smörpriset, men även om denna inställning sålunda icke skedde momentant, föreläge dock ej något tvivel, att anförda samband gjorde sig gällande. Detta innebure, att en prishöjning å smöret på sätt förut angivits automatiskt skulle åstadkomma en motsvarande höjning av ostprisen. Någon särskild motsvarande åtgärd för ostprisens stödjande vore under sådana förhållanden icke av nöden, utan riksorganisationen kunde huvudsakligen begränsa sig till att söka åstadkomma en mera noggrann anpassning av ostproduktionen efter den inhemska marknadens behov. Riksorganisationen borde dock, då så tillfälligt visade sig behöfligt, hava frihet att använda de genom prisutjämningsavgiften influerna medlen till att direkt stödja ostprisen på liknande sätt, som angivits i fråga om smör.

Såsom redan framhållits vore smör- och ostprisen i hög grad bestämmande även för prisen å konsumtionsmjölk och grädde, och en höjning av de förra ledde (under i övrigt lika förhållanden) till en motsvarande höjning eller förebyggde en eljest nödvändig sänkning av de senare. De planerade åtgärderna för smör- och ostprisens höjande med hjälp av prisutjämningsavgift komme sålunda att lända hela den svenska mjölkproduktionen och därmed hela jordbruket till fördel. Det vore därför principiellt riktigt att, såsom planen avsåge, utjämningsavgift lades icke blott å mjölk till smör- och osttillverkning utan även å konsumtionsmjölk samt mjölk, varur konsumtionsgrädde eller andra produkter framställdes.

Om all salumjölken i landet enligt angivna grunder deltog i prisutjämnningen, erhöles ett mycket fördelaktigt resultat. Hela saluöverskottet för ett år kunde nämligen vid försiktig beräkning anslås till minst 2,500 miljoner kilogram, medan den kvantitet, som användes för tillverkning av exportsmör, senaste året stannat under 500 miljoner kilogram, eller sålunda uppgått till mindre än $\frac{1}{5}$ av totalförsäljningen. Prisutjämnningen för exportsmöret kunde sålunda fördelas på en fem gånger så stor mjölmängd som den, vilken åtgått för dess framställande. Den utjämningsavgift, som behövde läggas på mjölken, bleve med andra ord icke mera än $\frac{1}{5}$ av den prisförbättring, som härmed åstadkommes, därest man ernådde en allmän och proportionell prishöjning för mjölk och mejeriprodukter. Om exportmängden skulle tidvis komma att motsvara en väsentligt större del av hela salukvantiteten, bleve resultatet givetvis icke så fördelaktigt, när större belopp erfordrades för åstadkommande av en bestämd prishöjning, medan motsatsen inträffade vid minskad export.

Med samma belopp till förfogande för prisutjämnning bleve den prishöjning, som kunde åstadkommas per kilogram smör, givetvis lägre ju större den exporterade kvantiteten smör vore i förhållande till den på

inlandsmarknaden försålda mjölkkvantiteten och vice versa. Det måste emellertid ihågkommas, att nettovinsten för produktionen i dess helhet alltid vore lika med prishöjningen i medeltal per kilogram mjölk å den inländska marknaden gånger den där saluförda mjölkkvantiteten. Vid måttlig prishöjning, så att den inhemska försäljningen kunde hållas någorlunda konstant, bleve vinsten av en viss prishöjning sålunda för produktionen i dess helhet densamma, vare sig exporten vore större eller mindre.

Några egentliga kostnader för prishöjningen skulle icke förekomma utöver dem, som sammanhänge med administration av utjämningsförfarandet. Exportsmöret såldes till samma pris, som även eljest skulle blivit fallet. Prisutjämnningen innebure därför endast, att en del av den ökade inkomsten från den inhemska försäljningen överfördes till dem, som vore hänvisade att producera för export.

Den ekonomiska innebörden belystes för övrigt av följande kalkyler. En avgift på 0.2 öre per kilogram mjölk gäve, om den uttoges å hela salukvantiteten, ett belopp av 5 miljoner kronor. Denna summa räckte vid en smörexport på 20,000 ton till en prisutjämnning å exportsmöret med 25 öre per kilogram. Härigenom skulle åstadkommas en allmän prishöjning å smöret med samma belopp, vilket motsvarade 1 öre per kilogram mjölk. Då i stort sett motsvarande höjning erhöles även å mjölk till ostberedning samt å konsumtionsmjölk och grädde, uppnåddes en total inkomstökning av cirka 25 miljoner kronor, varifrån avginge de till prisutjämnningen inbetalade beloppen. Nettovinsten för jordbruket i dess helhet bleve cirka 20 miljoner kronor, eller 1 öre per kilogram av den inhemska försäljningen (2,000 miljoner kilogram). För den avgift av 0.2 öre per kilogram mjölk, som producenterna allmänt inbetalt, finge de en allmän prishöjning med 1 öre och sålunda en nettovinst av 0.8 öre. Sattes utjämningsavgiften till 0.3 öre per kilogram mjölk, erhöles under samma förutsättningar å övrigt, med en inbetalning till prisutjämningskassan av 7.5 miljoner kronor en prishöjning med 37.5 öre per kilogram smör, motsvarande 1.5 öre per kilogram mjölk och en nettovinst för jordbruket av 30 miljoner kronor eller 1.2 öre per kilogram försåld mjölk.

Erhöles prisutjämningsbidrag från en mindre kvantitet, t. ex. endast 1,250 miljoner kilogram, bleve resultatet givetvis för de i prisutjämnningen deltagande avsevärt ofördelaktigare såsom följande exempel visade. För en höjning av smörpriset med 25 öre per kilogram måste då under samma förutsättningar, som förut angivits, inbetalas 0.4 öre per kilogram mjölk och vinsten för de i prisutjämnningen deltagande bleve alltså endast $1.0 - 0.4 = 0.6$ öre, under det att övriga producenter kunde tillgodogöra sig prishöjningen på 1.0 öre per kilogram alldeles oavkortat.

Förhållandet bleve sålunda väsentligt ogynnsammare, om en del av mjölken komme att undandragas från erläggande av prisutjämningsavgift. De deltagande producenterna finge nämligen då betala en högre prisutjämningsavgift i förhållande till den därmed uppnådda prishöjningen, vilken i full utsträckning komme även utanför stående till godo, utan att de gjorde någon uppoffring för dess ernående. Av denna anledning vore det ej heller tillrådligt att sätta planen i verket, förrän en mycket stor anslutning erhölets. Härigenom skulle emellertid igångsättandet avsevärt fördröjas. Om mejerihanteringsens riksorganisation däremot erhöle rätt att uppbära prisutjämningsbidrag även av icke organiserad mjölk, kunde planen snart realiserast.

Av de medel, som sålunda inflöte genom avgift å såväl »organiserad» som »icke-organiserad» mjölk, syntes en mindre del böra användas för sådan annan verksamhet, som mejerisektionen tänkt sig skola bestridas med hjälp av tidigare föreslagen omsättningsavgift å kraftfoder, sålunda för organisations- och upplysningsverksamhet på området, propaganda, undersökningar m. m. Avgiften bleve, kunde man säga, en allmän prisutjämnings- och organisationsavgift å all salumjök. Kraftfoderavgift vore under sådana förhållanden för mejerihanteringens del obehörlig. Storleken av de belopp, som kunde få användas för sist berörda ändamål, syntes böra fixeras på så sätt, att en viss del av avgiften efter föreningsstämmans beslut skulle disponeras härför, dock högst 0.015 öre per kilogram mjök. Dessa medel borde sålunda få användas för riksorganisationens allmänna verksamhet men ej för bestridande av dess affärskostnader. Återstående medel, d. v. s. de egentliga prisutjämningsmedlen, borde ej heller användas för förbundets egentliga affärsverksamhet utan endast för den förut omtalade prisutjämnningen och de därmed förenade kostnaderna.

Prisutjämnings- och organisationsavgiften borde avvägas så, att en av förhållandena motiverad och eljest möjlig prishöjning å smöret kunde åstadkommas. En avgift å all salumjölken av 0.2 öre per kilogram vore med hänsyn till nu förekommande export mera än tillräcklig för genomförande av den prishöjning, som vid nuvarande smörtull vore möjlig. Därest tullhöjning vidtoges eller ökat skydd mot import på annat sätt beredd, kunde priset höjas mera, något som också vore behörligt, men härför erfordrades högre avgift. Därjämte borde hänsyn tagas till att exporten kunde komma att ökas och att större belopp därvid kunde bliva erforderliga för prisutjämnningen. På grund härav borde högre avgift kunna bestämmas, förslagsvis upp till 0.4 öre per kilogram mjök.

För genomförande av en med hänsyn till rådande förhållanden behörlig prishöjning å den inhemska marknaden erfordrades även effektivare skydd mot konkurrens från importerade produkter. Vid rådande prisrelation mellan svenskt och utländskt smör vore nuvarande tull visserligen tillräcklig att skydda mot import, och en obetydlig prishöjning torde också utan hinder av utländsk konkurrens kunna genomföras. Redan en höjning av det inhemska smörpriset med 10 å 20 öre kunde emellertid befaras locka in väsentligt ökade kvantiteter utländskt smör, och en ytterligare prishöjning torde av detta skäl sannolikt omöjliggöras. I norra Sverige skulle konkurrensen med finskt smör säkerligen komma att göra sig kraftigt gällande redan vid ringa höjning. Därjämte vore import av kolonialsmör och östeuropeiskt smör att befaras till olika större konsumtionsorter på grund av det lägre pris, som sådant smör utomlands betingade i jämförelse med det svenska. Enligt vad som inhämtats hade import av kolonialsmör redan under nuvarande förhållanden varit ifrågasatt. Ansåges det hos statsmakterna berättigat, att en prishöjning åstadkommes, syntes därav följa, att erforderligt skydd mot import också borde beredas. För att priset å osten skulle kunna sättas i proportion till smörpriset, måste dessa skyddsåtgärder då också utsträckas till osten. Detta vore nödvändigt även av den anledningen, att ett förryckande av prisrelationen mellan smör och ost kunde föranleda, att osttillverkningen minskades, så att ost komme att importeras i ökade mängder, medan mjölken i stället i större utsträckning komme att förädlas till smör, som exporterades.

Konkurrensen från margarinets sida kunde givetvis också komma att

bliva besvärande. Den torde dock icke omöjliggöra en måttlig prishöjning. Margarinkonkurrensen utgjorde emellertid en hämsko emot strävanden att i för hög grad höja smörpriset och utgjorde i så måtto en automatiskt reglerande faktor, som borde innebära en garanti för allmänhetens del, att någon oskäligen höjning icke behövde befaras. Även den tull, som kunde bestämmas med hänsyn till produktionens skäligen behov, satte i detta avseende en bestämd gräns.

Priset å konsumtionsmjölk i detaljhandeln hade även minskats under de senaste åren, fastän ej så starkt som smörpriset. Enligt socialstyrelsens prisstatistik utgjorde sålunda detaljpriset å oskummad mjölk i medeltal för 49 angivna större konsumtionsorter under åren 1924—1925 per liter 24 öre, 1928—1929 per liter 22 öre, 1930—1931 per liter 21 öre, vilket medelpris även angäves för de båda första månaderna av 1932. För 34 noteringsorter i södra och mellersta Sverige vore medelpriset vid slutet av 1931 per liter 19.3 öre, för 15 orter i Dalarna och Norrland per liter 23.3 öre. I det förstnämnda området var priset i 16 orter högst 19 öre och i 5 orter högst 17 öre per liter. Till jämförelse kunde nämnas, att detaljpriset i butik i Norge under samma tid växlade mellan 23 och 30 öre per liter oskummad mjölk inom olika prisgrupper och för landet i dess helhet beräknades till 26 öre. I England utgjorde vid samma tid medelpriset i detaljhandeln 45 öre per liter (28 d per gallon).

Nedgången i det av producenterna uppnådda priset för till direkt konsumtion levererad mjölk vore emellertid avsevärt större än de anförda siffrorna över detaljpriset gäve vid handen. I allmänhet hade nämligen mellanhandsmarginalen starkt ökats. Enär å flertalet konsumtionsorter producenterna vore antingen icke alls eller endast ofullständigt organiserade, behövde den privata mjölkhandeln i regel för den till direkt konsumtion levererade mjölken ej betala högre pris, än att detta med ett eller annat öre överstege mjölkens smör- och skummjölksvärde. Med sjunkande smörpris hade leverantörerna av konsumtionsmjölk därför, där mellanhänder anlätades för mjölkdistributionen, fått nöja sig med starkt reducerade mjölklikvider. Producenternas möjlighet att hävda prispositionen gentemot mjölkhandeln hade även starkt minskats till följd av lättheten för denna att tack vare de förbättrade transportmöjligheterna fylla behovet genom utvidgning av tillförselområdet, i den händelse de mera närbelägna producenterna ej velat acceptera prisreduceringen. Såsom typiskt exempel på huru leverantörspriset även vid bibehållet detaljpris nedpressats kunde anföras en av Stockholms läns mejerierorganisationens kommitté gjord undersökning över det pris, som direkta leverantörer till Stockholms mjölkhandlare erhållit fritt Stockholm under juni månad 1931. Denna undersökning hade nämligen givit till resultat, att ifrågasvarande leverantörer per liter oskummad mjölk erhållit ett medelpris, som med 10.0 å 10.5 öre understigit priset i detaljhandeln, vilket uppgått till 23 öre, under det att detalj- och partihandelskostnaden vid jordbrukarnas egna andelsföretag samtidigt uppskattades till 8.0 å 8.5 öre per liter. Mellanhandsmarginalen 1914 var 5.5 öre per liter. Att detaljpriset å konsumtionsmjölk, och detsamma gällde för grädden, hittills reducerats avsevärt mindre än smörpriset, sammanhängande sålunda i stor utsträckning med att mjölkhandeln förstått att genom sammanhållning hävda sin position gentemot konsumenterna, under det att mellanhandsmarginalen samtidigt ökats.

Den inom landet pågående organisationen av mjölkproducenterna i me-

Stödjan-
det av
prisnivån å
konsumtions-
mjölk och
grädde.

jeriförbund och mejerifusioner avsåge, vad mjölk- och gräddförsäljningen beträffade, att förebygga osund konkurrens vid försäljning från producenterna, koncentrera tillförseln till de ur fraktkostnadssynpunkt för varje konsumtionsort närbelägnaste områdena, reducera onödigt höga mellanhandskostnader samt givetvis även att inom skäliga gränser höja detaljprisnivån, särskilt i orter, där denna orimligt nedpressats.

Ett nödvändigt led i detta organisationsarbete vore införandet av prisutjämning, så att leverantörerna av konsumtionsmjölk och grädde avstode en viss del av det uppnådda merpriset å dessa konsumtionsvaror och att härigenom influtna belopp fördelades på den till produktberedning använda mejerimjölken. Endast genom en dylik prisutjämning vore det möjligt att skapa för samarbetet nödig ekonomisk intressegemenskap, så att alla producenter, vare sig de levererade konsumtionsmjölk och grädde eller förädlade mjölken till smör och ost, bleve direkt intresserade av att prisnivån å de nämnda konsumtionsvarorna hölles uppe. Även om det genom förut föreslagna åtgärder till stöd för den inhemska prisnivån å smör kunde uppnås en höjning av smörpriset, kvarstode dock nödvändigheten av särskild prisutjämning för konsumtionsmjölk och grädde, om en rimlig prisnivå å dessa varuslag skulle kunna upprätthållas. Framför allt vore detta fallet vid ett så lågt pris å exportsmöret som för närvarande.

Vid ifrågavarande prisutjämningsavgifters fastställande i mejeriförbunden hade man såsom ledande princip utgått från att ej belasta leverantörerna av konsumtionsmjölk och grädde med större prisutjämningsbidrag än som ovillkorligen erfordrades för att förebygga pristryckande konkurrens från mejerimjölakens sida. Av det i jämförelse med mjölkens smör- och skummjölksvärde erhållna merpriset för konsumtionsmjölk fritoges sålunda ett visst belopp, vanligen 1 å 2 öre per liter, från prisutjämning, och av det överskjutande merpriset finge vederbörande leverantör behålla 10 å 30 procent beroende på konsumtionsmjölkens relativa andel av hela den inom organisationen invägda mjölkkvantiteten, under det att 70 å 90 procent avstodes för prisutjämning. Såsom exempel kunde anföras, att i Stockholm prisutjämningsbidraget beräknats per kilogram försäld konsumtionsmjölk vid ett merpris av 4.5 öre per liter till högst 1.75 öre och per liter försäld grädde vid ett merpris å denna av 40 öre till högst 32 öre.

En nödvändig förutsättning för att mejerierorganisationerna med framgång skulle kunna genomföra nämnda program vore emellertid allmän anslutning från producenternas sida. Av jordbrukets hela saluöverskott av mjölk såldes såsom konsumtionsmjölk i mejeriförbundsområdena i södra och mellersta Sverige lägst 4 å 5 procent, högst 25 å 30 procent. Utgjorde konsumtionsmjölken i ett mejeriförbundsområde t. ex. 15 respektive 20 procent av hela den saluförda mjölkkvantiteten i området, kunde det, även om organisationen hade en anslutning av 90 procent av områdets hela saluöverskott, inträffa, att $\frac{2}{3}$ respektive $\frac{1}{2}$ av den försälda konsumtionsmjölken stode utanför organisationen. Organisationens möjlighet att sanera handeln och stabilisera prisnivån bleve under dylika förhållanden ytterligt begränsad. Undandroge sig en större del av konsumtionsmjölken den för prisstabilisering nödvändiga prisutjämnningen, bleve pristillägget till mejerimjölken för ringa. Konkurrens från denna kunde icke förebyggas, och priset å konsumtionsmjölken nedpressades.

Även om inom ett mejeriförbund praktiskt taget 100 procent av leverantörerna vore anslutna till organisationen, kunde leverantörer och me-

jerier från angränsande icke organiserade områden genom konkurrens försvåra eller omöjliggöra ifrågavarande förbunds ansträngningar att hålla en skälig prisnivå. Sökte en mejerierorganisation utan nödig anslutning hålla prisnivån uppe, komme de utanför stående leverantörerna av konsumtionsmjölk i en fördelaktigare ställning än de till organisationen anslutna, i det att de förstnämnda erhöles så mycket mera för sin mjölk som de senare betalade i prisutjämningsbidrag. Resultatet härav bleve lätt, att »frileverantörernas» antal undan för undan ökades och hela organisationen brötes sönder.

Till stöd för den inhemska prisnivån å konsumtionsmjölk och grädde syntes det därför vara rimligt och skäligt att införa en sådan lagstiftning, att även till organisationen icke anslutna leverantörer av dessa varuslag ålades att betala motsvarande prisutjämningsavgift, som organisationens egna medlemmar åtagit sig att betala. Härigenom bleve det möjligt att förhindra ett annars oundvikligt sammanbrott av den nuvarande prisnivån i detaljhandeln, där denna ännu vore något så när tillfredsställande, att höja prisnivån, då denna vore orimligt låg, samt att sanera handeln, spara in onödiga fraktkostnader, förenkla distributionen och till producenternas favör reducera mellanhandskostnaderna, där dessa vore onödigt höga. Ensamt genom dessa sistnämnda åtgärder skulle betydande belopp kunna tillföras producenterna utan direkt fördyring av priset för konsumenterna.

Det för målets vinnande erforderliga organisationsarbetet skulle genom lagstiftningens stöd i det angivna hänseendet även få en mäktig stöt framåt. Misströstan att ensamt på organisationens väg kunna uppnå en så stor anslutning, att ett säkert resultat tryggades, vore nämligen ett skäl, som från många håll anfördes, när tveksamhet om anslutning till mejerierorganisationen föreläge. Ålades alla att inbetala sitt bidrag till den nödiga prisutjämnningen, borde dylik anledning till tveksamhet bortfalla.

Lagstiftningens stöd för uttagandet av dylika prisutjämningsavgifter vore under dessa förhållanden av alldeles särskild betydelse och torde få betraktas såsom den mest effektiva åtgärd till det betryckta jordbrukets hjälp, som för närvarande stode till buds.

I anslutning till vad som förut anförts skulle alltså erfordras lagstiftning om uttagande av prisutjämningsbidrag dels å all saluförd mjölk, i syfte att stödja den inhemska prisnivån å smör och ost, dels ock å saluförd konsumtionsmjölk och grädde, i syfte att lokalt stödja prisnivån å dessa varuslag. I det följande användes beteckningarna allmän och lokal prisutjämnning, respektive allmänt och lokalt prisutjämningsbidrag. Ifrågavarande lagstiftning syntes böra innehålla bestämmelser av i huvudsak följande innebörd.

Kungl. Maj:t borde bemyndigas att under i det följande angivna villkor dels efter framställning från en mejerihanteringens riksorganisation bestämman, att allmänt prisutjämningsbidrag skulle med visst belopp erläggas till riksorganisationen för oskummad mjölk, som i landet försålles eller annorledes än genom utfordring förädlades till för avsalu avsedda produkter, dels ock efter framställning från större sammanslutningar av mejerier och mjölkproducenter (mejeriförbund och mejerifusioner) bestämman, att lokalt prisutjämningsbidrag skulle erläggas till vederbörande sammanslutning för konsumtionsmjölk och konsumtionsgrädde, som försålles inom sammanslutningens verksamhetsområde.

Erforderlig
lagstiftning för
prisutjämnning.

Såsom villkor för erhållande av rätt att uppbära nämnda bidrag syntes böra uppställas, att vederbörande organisation representerade, ifråga om riksorganisationen 60 procent av den i landets samtliga mejerier och ifråga om övriga sammanslutningar 60 procent av den i mejerierna inom verksamhetsområdet invägda mjölken samt att vederbörande organisation vid föreningsstämma med $\frac{2}{3}$ av där närvarande röster beslutat uppbära prisutjämningsbidrag av egna medlemmar.

Då Kungl. Maj:t generellt bestämt avgiftens storlek eller grunderna för dess utgående, skulle den tydligen under enahanda förhållanden utgå med samma belopp från organisationens egna medlemmar som från utomstående. Det stode emellertid organisationen fritt att från egna medlemmar uttaga högre prisutjämningsbidrag.

Vederbörande organisation borde uppbära även de utjämningsbidrag, som jämlikt Kungl. Maj:ts beslut skulle erläggas av icke-medlemmar.

Såväl det allmänna som det lokala prisutjämningsbidraget borde principiellt gäldas av producenterna. Av praktiska skäl borde bidraget dock, när försäljning skedde genom mejerier och affärsföretag, kunna uttagas från dessa företag, vilka då vid mjölklikvidens erläggande till producenterna finge innehålla på vederbörande leverantörer belöpande prisutjämningsbidrag. Dessa företag borde därför vara ansvariga för avgiftens erläggande.

Undantag från skyldighet att erlägga respektive upptaga avgift borde kunna medgivnas för särskilda fall och under särskilda förhållanden. Föreskrift härom eller godkännande härav kunde lämnas av Kungl. Maj:t eller av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd.

Det förutsattes vidare, att Kungl. Maj:t ägde utfärda erforderliga straffbestämmelser och närmare föreskrifter rörande lagens tillämpning, om uppbärande av utjämningsbidrag samt om kontrollen rörande utjämningsförfarandets handhavande och medlens användning för avsett ändamål, exempelvis genom en nämnd eller särskilda kontrollanter.

Det skulle icke fördöljas, att vissa svårigheter bleve förenade med uppbärandet av föreslagna utjämningsbidrag, särskilt de lokala å konsumtionsmjölk och grädde, och att tillvägagångssättet och tillämpningen måste i viss mån få varieras efter växlande förhållanden. Sektionen ville härutinnan endast framhålla några huvudpunkter.

I lokala områden, där organisationen vore mindre utvecklad, kunde tydligen endast allmänt prisutjämningsbidrag uttagas. Det torde emellertid i dylika områden vara tillrådligt att undantaga mjölk, som försålde direkt från producent till konsument, från erläggande av det allmänna bidraget, dels på grund av att uppbörden till följd av den svagare organisationen kunde ställa sig besvärlig, dels emedan den allmänna avgiften vore förhållandevis liten och kostnaderna för dess uppbärande därför kunde bli proportionvis höga. Man skulle sålunda i dylikt område kunna nöja sig med att uppbära bidrag från mejerier och mjölkhandlare. Dessa skulle erlägga bidrag för all den direkt från producenterna invägda oskummade mjölken samt för mot invägd grädde svarande oskummad mjölk, vilken kvantitet relativt lätt kunde fastställas.

I områden, där mejerihanteringen blivit fullständigare organiserad, kunde antagas, att även lokalt prisutjämningsbidrag blivit bestämt att erläggas. Dylikt bidrag borde då uppbäras för all inom området försald konsumtionsmjölk och grädde, även om denna levererats från producenter

och företag utanför området i fråga. Från erläggandet av här nämnd avgift borde undantag dock kunna beviljas för i mindre omfattning bedriven försäljning av konsumtionsmjölk till avhämtning direkt hos producenten ävensom, där särskilda skäl därtill föreläge, för försäljning på mindre och avlägsna orter. I här berörda områden borde allmänt bidrag uppbäras även för mjölk, som försålles direkt till konsumenter med förut angivet undantag. Undantag från bidragsskyldighet borde även kunna göras för mjölk, som användes för smör- och osttillverkning i mindre omfattning hos mjölkproducenterna själva.

För att uppbärandet av utjämningsbidraget skulle möjliggöras vore det nödvändigt att särskilda uppgifter lämnades. Där såväl allmänt som lokalt prisutjämningsbidrag skulle uppbäras, borde mejerier och handlande, vilka dreve partiäffär med mjölk, därför vara skyldiga att lämna fortlöpande uppgifter (redovisning) såväl över dels sin totala mjölkinvägning, dels sin invägning direkt från jordbrukare, dels sin försäljning av mjölk och grädde till direkt konsumtion. Såsom konsumtionsförsäljning borde därvid räknas såväl utminuterung i egna lokaler och butiker eller genom utbärning eller utkörning som ock försäljning till detaljbutiker, restauranger och allmänna inrättningar. På så sätt träffades den huvudsakliga konsumtionsförsäljningen. Samma uppgiftsplikt syntes även böra åvila mjölkbutikerna för möjliggörande av nödig kontroll. Producenter, som sålde direkt till konsumenter, borde också vara pliktiga att lämna uppgifter och för detta ändamål föra försäljnings- och kundlistor samt månatligen redovisa för gjorda försäljningar. Formulär för dylika listor borde då tillhandahållas av vederbörande organisation. Där blott allmänt prisutjämningsbidrag skulle uppbäras, erfordrades under förut angiven förutsättning endast uppgifter från mejerier och mjölkaffärer rörande deras mjölkinvägning från producenter.

Prisutjämningsbidraget skulle såsom allmän regel utgå med visst belopp per kilogram mjölk samt, vad anginge lokalt prisutjämningsbidrag, även per kilogram grädde. Bidraget borde dock, om överenskommelse därom träffades mellan vederbörande mejeriorganisation och producent, kunna uttagas efter andra grunder, t. ex. med ett visst belopp per ko och år eller månad. I sådant fall behöfde förut nämnda försäljnings- och kundlistor icke föras.

Prisutjämningsbidragen borde, om ej annorlunda överenskommits, för varje månad inbetalas till vederbörande mejeriorganisation senast den 15 i nästföljande månad. Till betalning förfallna prisutjämningsbidrag borde kunna utsökas på exekutiv väg.

Underlåtenhet att lämna vederbörliga uppgifter eller vägran att efterfölja för kontroll utfärdade föreskrifter borde straffas med böter.

För kontroll över den riktiga användningen av medlen i enlighet med antagna och godkända prisutjämningsplaner borde Kungl. Maj:t tillsätta särskilda granskningsmän eller en särskild nämnd, förslagsvis benämnd Statens mjölk-nämnd. Denna nämnd skulle hava till uppgift att till Kungl. Maj:t avgiva yttrande över från mejeriorganisationer inkomna framställningar om uppbärande av prisutjämningsbidrag ävensom utöva den kontroll över prisutjämnings handhavande, som Kungl. Maj:t kunde föreskriva. Nämnden kunde förslagsvis bestå av fem ledamöter, nämligen en opartisk ordförande, två representanter för mejeriorganisationerna, en för utanför organisationerna stående producenter och en representant för det speciella konsumentintresset.

Lantbruksstyrelsens utlåtande över lantbrukssällskapets skrivelse den 9 maj 1932.
Inledning.

Över lantbrukssällskapets sist berörda skrivelse har *lantbruksstyrelsen* den 12 innevarande månad avgivit infordrat utlåtande. Lantbruksstyrelsen har i utlåtandet anfört huvudsakligen följande.

Principiellt vore måhända icke så mycket att erinra mot en tvångsföreskrift, som ävägabringade viss allmän samverkan i fråga om prisreglerande åtgärder, som åsyftade en ur produktionssynpunkt nödvändig prisförhöjning å här ifrågavarande produkter. Avsåge prisregleringen åter en prisutjämning, som skulle beröva vissa producenter av gammalt innehavda, måhända med direkt ekonomisk uppoffring åstadkomna avsättningsmöjligheter till förmån för övriga eventuellt konkurrerande producenter, ställde sig lantbruksstyrelsen mera tveksam till frågan om skäligheten av ett ingripande från det allmännas sida.

De föreslagna avgifterna skulle emellertid användas jämväl till täckande av »organisationskostnader». Givet vore, att de kostnader, som vore direkt förbundna med avgifternas upptagande, borde täckas av dessa. Av förslaget motivering framginge emellertid, att avsikten vore, att genom avgifterna influera medel skulle användas även för övriga organisationskostnader, till propaganda för den kooperativa verksamheten samt till täckande av respektive organisationers egna administrationskostnader. De utanför Kooperationen stående producenterna skulle således genom det allmännas ingripande tvingas att bära en del av omkostnaderna för verksamheten. Lantbrukssällskapet anförde härutinnan, att det vore ett rimligt krav, att i synnerhet de bäst betalade mjölkproducenterna om också med tvång bragtes att delta i mejeriorganisationernas verksamhet. Det syntes emellertid lantbruksstyrelsen kunna ifrågasättas, huruvida det icke i första hand borde ankomma på Kooperationen själv att med allmänt vedertagna metoder organisera och utöva det tvång, som härvid ansåges bära tillämpas. I den kamp om ekonomiska intressen, som ej torde kunna undgås vid ett organisationsarbete såsom det här ifrågavarande, krävde också, enligt lantbruksstyrelsens mening, försiktigheten, att det allmänna icke direkt ingrepe på sådant sätt, att någondera parten med fog kunde anse sig ur rättslig synpunkt förfördelad.

Allmän prisutjämningsavgift.

Vad beträffade upptagandet av en för hela landet fastställd avgift å all saluförd mjölk syntes det lantbruksstyrelsen antagligt, att — om också vissa erinringar torde kunna framställas mot de av lantbrukssällskapet gjorda kalkylerna — den härutinnan föreslagna åtgärden skulle komma att verka i avsedd riktning. Här föreläge således förslag till en åtgärd i syfte att bereda alla mjölkproducenter ekonomiska fördelar, varför någon erinran från producenthåll ej syntes med skäl kunna framställas däremot, så vitt anginge anskaffande av medel till direkt prisutjämning.

I viss mån annorlunda ställde sig saken ifråga om den del av omfördälda avgift, som skulle användas till riksorganisationens allmänna verksamhet. Även med beaktande av att nämnda del enligt förslaget icke skulle få tagas i anspråk för täckande av omkostnader, som avsåge den kooperativa försäljningen, funne lantbruksstyrelsen de principiella erinringar, styrelsen redan gjort i denna punkt, vara i stort sett giltiga.

Även om lantbruksstyrelsen, såsom av det anförda framginge, principiellt ansåge sig bära tillstyrka åtgärder i syfte att åstadkomma en utjämning av priset å exportsmör och hemmaförbrukningsvara, kunde styrelsen dock icke underlåta att framhålla, att genomförandet av sådana åtgärder torde komma att medföra vissa följder, som icke borde lämnas helt obeaktade.

Lantbruksstyrelsen åsyftade härvid ifrågavarande avgifters inverkan på noteringen av svenskt smör, den s. k. »malmönoteringen». Enligt inhämtade upplysningar verkställdes i stor omfattning fast exportförsäljning av smör på basis av denna notering. Detta vore framför allt fallet vid export av smör till Tyskland. En sådan ändring av malmönoteringen, att en genom de ifrågasatta avgifterna åstadkommen prisetförhöjning å den inhemska smörmarknaden komme att återspeglas i denna notering, skulle givetvis helt förrycka underlaget för dessa affärer.

Malmönoteringen utgjorde jämväl bas för en mångfald inhemska affärsuppställningar. Avtal angående mjölkleveranser till enskilda mejerier vore ofta grundade på ett visst mjölkpris i förhållande till malmönoteringen. Liknande torde förhållandet vara beträffande s. k. mjölkarrenden, där värdet av den levererade mjölken enligt kontrakt helt eller delvis skulle beräknas på basis av malmönoteringens smörpris. Om malmönoteringen icke skulle utgöra ett uttryck för det svenska smörpriset utan angiva ett lägre, för exportsmör gällande pris, skulle detta givetvis ställa arrendatorerna och mjölkleverantörerna i ett synnerligen ogynnsamt ekonomiskt läge. Det förefunnes vidare arrendeavtal, där arrendeavgiften beräknats i förhållande till prisläget å vissa naturprodukter, däribland jämväl smör värdesatt enligt malmönoteringen, och där förevarande anordning komme att verka i motsatt riktning, eller sålunda gynna arrendatorerna på jordägarnas bekostnad. Ett rubbande av malmönoteringens läge i förhållande till exportpriset å smör eller det allmänna prisläget å denna vara torde därför komma att vålla avsevärda svårigheter samt föranleda rättstvister. Sannolikt komme också krav att resas på särskilda åtgärder från det allmännas sida i syfte att neutralisera dessa svårigheter. Hänsyn måste därvid givetvis i första rummet tagas till smörexportmarknaden och därefter eventuella åtgärder inriktas på att eliminera eller åtminstone minska de olägenheter, som åsamkades de inrikes affärerna. Erfarenheten från krigstiden, då liknande omständigheter förelegat, gäve vid handen, att åtgärder i förevarande syfte, om också icke utan svårighet, kunde leda till avsett resultat. Under sådana förhållanden funne lantbruksstyrelsen hänsynen till malmönoteringen, i sig själv nog så angelägen, icke böra få utgöra ett avgörande hinder för ett genomförande av förevarande utjämningsförfarande.

Mot de av lantbrukssällskapet gjorda beräkningarna och slutledningarna ifråga om resultatet av ett införande utav förevarande avgifter kunde vissa erinringar riktas.

Lantbrukssällskapet angåve självt, att den antagna utgångspunkten för beräkningarna, eller en totalkvantitet av 2,500 miljoner kilogram salumjolk, måste anses låg. Så vore jämväl enligt lantbruksstyrelsens förmenande fallet. Enligt inom lantbruksstyrelsen verkställda beräkningar syntes salumjölken kunna uppskattas till cirka 3,300 miljoner kilogram. En utjämningsavgift av 0.2 öre per kilogram mjölk syntes lantbruksstyrelsen därför böra kunna beräknas inbringa — indrivningskostnaderna ooberäknade — i runt tal 6 miljoner kronor. Vid en smörexport av 20 miljoner kilogram skulle detta belopp medgiva ett tilläggspris för detta smör av cirka 30 öre per kilogram. Med det läge, smörmarknaden för närvarande hade och av allt att döma komme att få, åtminstone under den närmare framtiden, torde emellertid en smörexport av 20 miljoner kilogram vara väl högt räknad. Man torde komma sanningen närmare, om man räknade med att denna siffra tillsvidare komme att ligga närmare 15 miljoner än 20 miljoner kilogram.

Vid en smörexport av 15 miljoner kilogram skulle förenämnda utjämningsavgift, använd för reglering av priset på exportsmör, medgiva ett tilläggspris av cirka 40 öre per kilogram, eller ett högre tilläggspris, än som enligt lantbruksstyrelsens förmenande torde kunna beräknas motsvara skillnaden mellan priset å exportsmör och det partipris, som — till och med vid en något förhöjd smörtull — kunde uttagas på den inhemska smörmarknaden. Emellertid vore det enligt styrelsens mening snarare en fördel, om exportsmöret kunde betalas och bleve betalt något högre än det smör, som förbrukades inom landet. Härigenom skulle de bästa smörmärkena bliva föremål för export och det svenska smörets anseende på världsmarknaden genom den sålunda i viss mån säkerställda kvaliteten komma att stärkas till fördel för exportprisen.

Skulle utvecklingen få den riktning, som här ifrågasatts och som torde vara fördelaktig, komme emellertid höjningen av priset på exportsmör icke att få en så enkel inverkan på det inhemska smörpriset, som lantbrukssällskapet syntes förutsätta. Om man utginge ifrån ett antagligt och önskvärt överpris av 10 öre per kilogram för exportsmöret, skulle ett tilläggspris om 40 öre per kilogram för detta medföra en stegring av partismörpriset på den inhemska marknaden med 30 öre per kilogram. Därest Sveriges hela smörproduktion beräknades uppgå till 72 miljoner kilogram, skulle detta resultera i en förhöjning av medelpriset å smör med cirka 32 öre per kilogram, en förhöjning som, vid en mjölkåtgång av 25 kilogram per kilogram smör, skulle förhöja värdet å den för detta ändamål använda mjölken med cirka 1.3 öre per kilogram.

Lantbrukssällskapet antagande att en förhöjning av värdet å den till smörtillverkning använda mjölken skulle medföra en motsvarande höjning av priset å all annan saluförd mjölk, torde icke vara så alldeles säkert. Att smörets prisläge återverkade på priset å konsumtionsmjölk och andra mejeriprodukter hade erfarenheten lärt. För bedömande av graden utav denna återverkan saknades emellertid fasta utgångspunkter. Det torde därför vara försiktigast att tills vidare endast konstatera, att en dylik prisförhöjning syntes vara att motse och att denna antagligen bleve så stor, att en betydande vinst för mjölkproduktionen i dess helhet kunde förväntas.

Lantbruksstyrelsen hade till granskning upptagit de antagliga verkningarna av en utjämningsavgift med en storlek av 0.2 öre per kilogram mjölk. Vad som i detta avseende anförts, syntes tala för att en högre avgift för närvarande knappast kunde utnyttjas för reglering av smörpriset. En högre utjämningsavgift syntes därför knappast böra ifrågasättas, förrän erfarenheten visat, att en sådan verkligen kunde på ett fördelaktigt sätt utnyttjas. Ett bedömande av denna fråga krävde emellertid en längre tids erfarenhet. Då möjligheten att utnyttja en högre utjämningsavgift i avsevärd grad måste vara beroende på en eventuell höjning av smörtullen, kunde det ifrågasättas, om tillräckliga skäl nu föreläge att, såsom lantbrukssällskapet ifrågasatt, Kungl. Maj:t skulle tillerkännas obegränsad rätt att fastställa storleken av ifrågavarande avgift.

Uppgiften att uppbära och indriva ifrågavarande utjämningsavgifter ävensom att fördela desamma skulle enligt lantbrukssällskapetets förslag tillkomma mejerierorganisationernas centralorgan. Av åtskilliga skäl torde det emellertid kunna ifrågasättas, huruvida dessa frågor icke borde handläggas i en annan ordning. Enligt lantbruksstyrelsens mening vore dessa frågor av sådan natur, att de borde handläggas av ett statligt organ, exempelvis en statens mjölk-

nämnd, som sålunda icke skulle hava en enbart kontrollerande uppgift såsom enligt lantbrukssällskapets förslag.

Den av lantbrukssällskapet beräknade andelen av utjämningsavgiften, som skulle gå till organisations- och propagandakostnader — 375,000 kronor (0.015 öre per kilogram av en till 2,500 miljoner kilogram uppskattad årlig salukvantitet mjölk) syntes hög, särskilt med hänsyn till de mycket betydande belopp, som förut anvisats av statsmedel för samma ändamål, detta även om hänsyn togs till att nämnda belopp skulle vara att anse allenast som en för hela organisationens uppbyggande erforderlig engångskostnad. Det ville emellertid synas, som om avsikten vore, att denna andel skulle uppbäras under varje år utjämningsavgifter eventuellt komme att uttagas. Skulle statsmakterna besluta om uttagande av en för hela landet fastställd utjämningsavgift å all saluförd mjölk, syntes emellertid en sådan anordning komma att medföra avsevärt mindre kostnader för organisationsarbetet än hittills och i huvudsak kunna inskränka sig till kostnaden för ett organ med uppgift att uppbära dessa avgifter och handhava deras fördelning. I varje fall syntes väsentligen mera preciserade bestämmelser, än förslaget innehölle, redan från början böra lämnas, bestämmelser, som klart angäve de utgifter och omkostnader, vartill ifrågavarande avgifter finge anlitas. Enligt lantbruksstyrelsens mening syntes det böra ankomma på Kungl. Maj:t att årligen bestämma, huru stort belopp av utjämningsavgiften, som finge användas till bestridande av organisationskostnader.

Vid sitt ställningstagande till denna prisutjämningsfråga hade lantbruksstyrelsen icke prövat densamma ur synpunkten av dess eventuella inverkan på landets handelsförbindelser. Det syntes styrelsen emellertid nödvändigt, att jämväl denna sida av saken bleve föremål för sakkunnig granskning.

Förslaget om upptagande av särskilda lokala utjämningsavgifter vore tydligen av en helt annan natur än förslaget angående upptagande av utjämningsavgift för stärkande av smörets prisläge. Avgifterna skulle uppbäras av den ifrågavarande kooperativa organisationen och användas för reglering av prisen å från organisationen tillhörande mejerier levererade produkter. Här avsåges således en beskattning av utanför organisationen stående producenter till fördel för de till densamma anslutna producenterna. En sådan anordning måste betecknas såsom ett tvångsmedel för åstadkommande av anslutning till organisationen.

Lämpligheten härav syntes så mycket mera kunna ifrågasättas, som beslut om upptagande av dessa avgifter enligt förslaget skulle kunna genomdrivas på skäligen lösa grunder. Den mejeriorganisation, som skulle hava rätt att påfordra införande av avgifter, skulle endast behöva representera 60 procent av i områdets mejerier invägd mjölk. Då ingen hänsyn skulle tagas till sådan konsumtionsmjölk, som aldrig passerade något mejeri — en mjölkkvantitet som å vissa orter torde vara betydande — syntes det, som om i många fall icke ens hälften av den inom visst område saluförda mjölken skulle behöva tillhöra organisationen för att ifrågavarande rätt skulle konstitueras. Ett beslut av organisationen om uttagande av utjämningsavgift utav förevarande slag skulle kunna fattas med $\frac{2}{3}$ majoritet. Detta torde innebära, att en minoritet, representerande under 40 procent — i vissa fall kanske under $\frac{1}{3}$ — av ett områdes saluförda mjölmängd, skulle få bestämmanderätten över en för lantbrukshållningen i dess helhet och speciellt för vissa av dess utövare så betydelsefull fråga som denna. Ett sådant för-

Lokala pris-
utjämnings-
avgifter.

hållande skulle enligt lantbruksstyrelsens förmenande synas ägnat att väcka allvarliga betänkligheter.

Av förslaget hade lantbruksstyrelsen icke kunnat utläsa på vad sätt förenämnda beslut inom föreningen skulle fattas. Det torde emellertid få anses hava varit meningen, att i organisationen ingående mejerier skulle genom ombud vid föreningsstämma besluta i ärendet. De enskilda mjölkproducenterna skulle under sådana förhållanden icke få något med saken att skaffa. Mot denna form för beslut inom en sådan organisation torde icke något vara att erinra, om det också knappast kunde anses vara överensstämmande med vår tids uppfattning, att på detta sätt varukvantiteten bleve helt avgörande på bekostnad av personligheten — mjölkproducenten. De stora landsortsmejerierna, som hade ringa avsättning för konsumtionsmjölk, skulle också till följd av en sådan bestämmelse genom anslutning till en organisation av ifrågavarande slag erhålla en tämligen oinskränkt rätt att till sin fördel beskatta de mindre mejerier vid eller inom större samhällen, som på grund av sin belägenhet hittills kunnat utnyttja möjligheten av direkt mjölkförsäljning.

Den form, som föreslagits för bestämmande av organisationens rätt att upptaga ifrågavarande avgifter jämväl av utomstående producenter, syntes ock lämna rum för vissa erinringar. Att göra bestämmandet helt beroende av mjölmängden torde sålunda kunna innebära ett undertryckande av de mindre och svaga producenterna. Det torde därför kunna ifrågasättas, huruvida rätten att av utomstående upptaga avgift av förevarande slag icke lämpligen borde förbindas med krav på garantier om visst medinflytande jämväl åt sådana producenter, mindre såväl som större, vilka ännu icke funnit anledning formellt ansluta sig till organisationen.

Även bestämmelserna ifråga om grunderna för fastställandet av dessa avgifters storlek syntes i viss mån anmärkningsvärda. Det normerande för denna storlek skulle vara, att organisationen själv bestämt att av sina medlemmar upptaga en viss utjämningsavgift, vilken avgift sedermera, efter Kungl. Maj:ts prövning, skulle åläggas jämväl utanför organisationen stående mjölkproducenter. Avgiften skulle emellertid, enligt vad lantbruksstyrelsen kunde finna, icke användas för prisutjämning utanför organisationen. Sådana smör- och ostproducenter, som stode utanför denna, skulle under sådana förhållanden väl få betala avgift för sin försäljning av konsumtionsmjölk men icke komma i åtnjutande av någon utjämning till fördel för sin produktion av andra mejeriprodukter. Det vore under dylika förhållanden givet, att det alltid måste ligga i mejeriorganisationernas intresse att sätta dessa avgifter så höga som möjligt. Någon större olägenhet härvidlag för organisationens medlemmar, åtminstone vad beträffade den bestämmande majoriteten, kunde knappast anses föreligga, då avgifterna skulle komma dem till godo i en eller annan form. Ett hinder för missbruk vid upptagandet av denna avgift skulle väl ligga däri, att prövningen och fastställandet av avgiftens storlek skulle ankomma på Kungl. Maj:st. Huruvida möjlighet kunde beredas de utanför organisationen stående producenterna att härvid få tillfälle att framföra sina eventuella synpunkter syntes mindre säkert.

Den enda fördel av erlagd utjämningsavgift, som skulle tillkomma utom organisationen stående mjölkproducent, vore, om — såsom förutsattes — åtgärden komme att medföra en stabilisering och förhöjning av prisen å konsumtionsmjölk och grädde. Ett införande av utjämningsavgift kunde möjligen tänkas resultera endast i en utjämning av priset å konsumtionsmjölk och den

mjolk, som komme till användning för smör- och ostberedningen. Utjämningsavgifterna torde icke kunna sättas så höga, att icke konsumtionsmjolkprisen trots dessa avgifter verkade lockande på mjolkproducenter, som med nuvarande transportmöjligheter lätt kunde jämväl från utanför liggande områden uppträda som konkurrenter på marknaden med pristryckande verkan. Ett säkert medel till stabilisering av priset på konsumtionsmjolken torde dessa avgifter bliva endast, därest de finge en så kraftig verkan, att de tvingade utomstående mjolkproducenter in i organisationerna i sådan omfattning, att dessa finge full bestämmanderätt över prisläget för konsumtionsvarorna.

Avgifternas verkan såsom ett medel att öka anslutningen till organisationerna torde icke kunna förnekas. Emellertid syntes det, som om denna verkan i och för sig icke borde föranleda direkta tvångsåtgärder. Anslutningen till föreningsrörelsen borde, om rörelsen skulle vara sund, grundas på övertygelse och icke på tvång. Härmed ville dock lantbruksstyrelsen icke hava sagt, att icke läget kunde vara eller bliva sådant, att även en sådan utväg, i och för sig främmande för allmän rättsuppfattning, måste tillgripas.

Enligt lantbruksstyrelsens förmenande vore en direkt tvångsanslutning för varje mjolkproducent inom område, där kooperativ mejeriproduktion kommit i gång, jämväl ur de oorganiserade producenternas synpunkt att föredraga framför en mera indirekt och förtäckt tvångsanslutning. Därigenom skulle dessa, bland annat, få ett större inflytande på avgörandet av förevarande ur deras synpunkt betydelsefulla frågor.

Med hänsyn till det anförda ansåge sig lantbruksstyrelsen böra uttala, att styrelsen icke vore beredd att nu i oförändrad form tillstyrka vidtagandet av statliga åtgärder för införande av föreslagna lokala utjämningsavgifter.

Vid ärendets handläggning i lantbruksstyrelsen har *statskonsulenten Carlberg* i vissa avseenden varit av skiljaktig mening samt härutinnan anfördt:

»Om föreslaget tilläggspris å exportsmör medför en höjning av den inhemska prisnivån å mjolk och mjolkprodukter, torde detta medföra något minskad konsumtion och något stegrad produktion, vilket i sin tur medför, att exportkvantiteten av smör ökas. Då nuvarande smörexport, omräknad i mjolk, kan beräknas motsvara cirka 8 procent av landets totala mjolkproduktion, giver även en jämförelsevis obetydlig ändring i produktionen respektive konsumtionen ett kraftigt utslag i fråga om den exporterade kvantitetens storlek. På grund av det nära sambandet mellan det relativa prisläget för exportsmöret samt exportkvantitetens storlek, och då en ökning av kvantiteten under nu rådande avsättningssvårigheter kan väntas få en mer än eljest ogynnsam inverkan på prisläget, kan det ifrågasättas, om systemet verkligen kommer att medföra fördelar i avsedd riktning.

Det förefaller sannolikt och synes önskvärt, att förhållandet mellan exportsmörets pris samt priset å den inhemska marknaden kommer att bliva oförändrat, om tilläggspris utbetalas för exportsmör. Nu gällande högre prisnivå å smör, som säljes i inländsk handel, torde komma att bestå till följd av de lägre omkostnader, som i vissa avseenden vidlåda detta smör. Vid sådant förhållande torde införande av tilläggspris för exportsmör icke kunna förväntas hava något inflytande på det exporterade smörets kvalitet.

Av den allmänna prisutjämningsavgiften skulle viss mindre del tillfalla andelsverksamhetens centralorganisation för täckande av 'organisationskostnader'. Detta synes innebära, att jämväl mjölkproducenter, som icke vilja inträda i organisationen, skola erlægga avgifter till dess verksamhet, i vad avser deras anslutning till organisationen mot deras egen önskan. Avgifternas användning på detta sätt synes kunna betecknas såsom otillbörlig. Därjämte må framhållas, att det huvudsakliga syftet med den allmänna prisutjämningsavgiften, nämligen höjandet av prisnivån under nu rådande kristid, i fullt ut samma omfattning uppnås, utan att ifrågavarande organisationsarbete stöddes av dessa medel. Det bör jämväl beaktas, att vissa av de angivna åtgärderna handhavas antingen av det allmänna eller av enskilda och att härför åtgå relativt små statsbidrag samtidigt som effektiviteten av detta arbete icke giver anledning till några väsentliga erinringar. På grund härav avstyrkes nämnda användning av influtna utjämningsavgifter.

Då upptagande av allmänna utjämningsavgifter skulle påverka den inhemska prisnivån och medföra en till cirka 25 miljoner kronor beräknad stegring av jordbrukarnas årliga inkomster, synas ifrågasatta tvångsföreskrifter beröra ej endast producenten utan i lika hög grad konsumenten. Därför synes den av lantbruksstyrelsen föreslagna statliga mjölk-nämnden böra vara sammansatt av såväl representanter för statsintresset som av lika antal representanter för producent- och konsumentorganisationer.

Av synnerlig stor vikt är, att den lokala handeln organiseras på sådant sätt, att illojal och förödande konkurrens undviks, men då sättet för statens medverkan för uppnående av det önskvärda målet icke utformats, bör den ifrågasatta mjölk-nämnden erhålla uppdrag att utreda detta spörsmål och eventuellt framlägga förslag i ämnet.»

Departement-
schefen.

Frågan om mjölkproduktionens och mejerihanteringens läge påkallar för närvarande stor uppmärksamhet från det allmännas sida. Prisfallet å jordbrukets produkter har under den senaste tiden med särskild styrka framträtt i avseende å mejeriprodukterna, jordbrukets utan jämförelse viktigaste försäljningsvara. Genom importrestriktioner i vissa främmande länder hava avsättningsmöjligheterna för våra mejeriprodukter påverkats i ogynnsam riktning. Såsom framgår av den av mig inledningsvis lämnade statistiska översikten har årsmedeltalet för de av mejerierna enligt mejeristatistiken betalade priserna per kilogram invägd mjölk, vilket medeltal 1913 utgjorde 8.8 öre, från 1925 till 1930 nedgått från 14.5 till 10.5 öre. För 1931 föreligger ännu icke någon officiell statistik, men otvivelaktigt är, att motsvarande mjölkpris för sistnämnda år närmast sig eller understigit förkrigspriset, och prisfallet har under de gångna månaderna av innevarande år fortsatt. Det i smörprisstatistiken redovisade partipriset å smör, som 1913 utgjorde 212 öre och 1925 336 öre, föll 1930 till 232 öre och 1931 ytterligare till 200 öre, allt per kilogram. Månadsmedeltalen för mars och april 1932 utvisa så väsentligt under förkrignivån liggande pris som 176 öre, respektive 182 öre. Under de sista veckorna har priset ytterligare nedgått, och den allra senaste noteringen, för den

12 innevarande maj, upptager ett så ytterst lågt smörpris som 163 öre. Man torde få gå tillbaka till våren 1904 för att återfinna en så låg notering. Ostpriserna utvisa i huvudsak samma nedåtgående tendens som smörpriserna.

På grund av mjölkproduktionens dominerande betydelse för vår lant-hushållning har det sålunda inträffade starka priset på mejeriprodukter kommit att på ett mycket ogynnsamt sätt påverka hela jordbruks-näringens läge. Det torde ej heller kunna förnekas, att åtgärder ägnade att effektivt förbättra det ekonomiska utbytet av mjölkhushållningen skulle i närvarande stund mera än något annat gagna det stora flertalet av landets jordbrukare, oavsett storleken av deras lantbruk. Vid över-vägande av åtgärder från det allmännas sida, som i nämnda syfte kunna ifrågakomma, måste främst beaktas, att vi inom denna näringsgren allt-jämt hava ett produktionsöverskott, som måste exporteras, varför på detta område medel och vägar måste sökas av annan art, än då det gällt vissa andra av jordbrukets produkter, t. ex. spannmål.

För uppnående av ett förbättrat ekonomiskt utbyte av mjölkhushållningen är det givetvis av stor vikt, att från jordbrukarnas egen sida intet uraktlåtes, som kan vara ägnat att nedbringa produktionskostnaderna. Vad beträffar åtgöranden i denna riktning må erinras, att det för när-varande arbetas energiskt över hela vårt land på att förbilliga foderför-sörjningen genom ett mera rationellt utnyttjande av de möjligheter, som vi äga i naturliga betesmarker, eller genom anläggande av kulturbeten. Förhoppningar hava också knutits till den i Finland utexperimenterade metoden för konservering av foder genom ensilageberedning, vilken me-tods utnyttjande jämväl i vårt land nyligen möjliggjorts genom använd-ningsrättighets förvärvande. Beträffande mejerihanteringen pågår, del-vis med stöd av statsmedel från den 1930 inrättade mejerilänafonden, ett omfattande nydaningsarbete genom nedläggande av mindre, otidsenliga mejerier och koncentration av driften till större, lämpligt belägna och modernt utrustade mejerier. Erfarenheten talar för att på denna väg — genom förbilligade driftskostnader — mejeridriftens och mjölkproduk-tionens räntabilitet kan i viss mån förbättras.

Såsom den viktigaste angelägenheten framstår emellertid, enligt min mening, vidtagande av åtgärder för att på ett fullt rationellt och eko-nomiskt sätt ordna själva avsättningen av mjölk och mejeriprodukter i hela landet. Även i detta avseende har med stöd av statsmedel under de båda senaste åren utförts ett organisationsarbete, som kommit att om-spänna större delen av landet, och ett flertal mejeriförbund eller liknan-de sammanslutningar samt föreningar av mjölkleverantörer hava bildats eller planerats i skilda landsdelar. Skola avsedda fördelar vinnas, måste på avsättningens område sammanhållning och samarbete åvägbringas såväl lokalt mellan de inom en viss rayon förefintliga leverantörerna av mjölk och mejeriprodukter som också mellan de olika distriktssamman-

slutningarna inbördes. Arbetet härmed har nu, såsom framgår av den lämnade redogörelsen, fortskridit så långt, att en riksförening mellan landets mejerier är under bildande.

I avseende å det arbetsprogram beträffande mejeriprodukternas avsättning, som uppställts för nyssberörda riksorganisation och de till denna hörande lokala sammanslutningarna, har redogörelse, på sätt nyss återgivits, lämnats i den av Sveriges allmänna lantbrukssällskaps mejerisektion nyligen upprättade, av sällskapet med skrivelse den 9 innevarande maj överlämnade promemorian. Ett genomförande av det förslag, som sålunda framlagts av lantbrukssällskapet mejerisektion, förutsätter viss rätt för organisationen att jämväl från utomstående producenter uttaga särskilda avgifter för möjliggörande av en utjämning och ett stödande av priserna å mjölk och mejeriprodukter. De ifrågasatta avgifterna skulle vara av två slag, dels allmänt prisutjämningsbidrag, som skulle utgå å all saluförd mjölk och användas för stödande av den inhemska prisnivån å smör och ost, och dels lokalt prisutjämningsbidrag å den inom visst avsättningsområde saluförda konsumtionsmjölken och grädden, vilket senare bidrag skulle uttagas i syfte att lokalt stödja prisnivån å sistnämnda produkter.

Utgångspunkten för lantbrukssällskapetets förslag i avseende å det allmänna prisutjämningsförfarandet är det kända förhållandet, att exportsmörets pris kommit att bliva normgivande för priset även å det smör, som försäljes inom landet, och delvis jämväl å det allmänna mjölkpriset. Förslaget åsyftar nu att — sedan en notering genom riksorganisationens försorg fastställts å smöret, avsedd att tjäna till ledning för avsättningen å den inhemska marknaden — genom uttagande av berörda allmänna avgift, förslagsvis angiven till 0.2 öre per kilogram saluförd mjölk, erhålla medel, varigenom riksorganisationen kan sätta de mejerier, som tillverka smör för export, i tillfälle att betala sina mjölkleverantörer ett högre pris för mjölken, än som betingas av de för exportsmöret erhållna priserna. Härigenom begränsas exportsmörets dominerande inflytande å den inhemska prisbildningen för mjölk och mejeriprodukter, och möjligheter beredas för åstadkommande av bättre avsättningsförhållanden för nämnda produkter inom landet. Effekten av detta prisutjämningsförfarande sammanhänger därmed, att endast en förhållandevis mindre del — enligt beräkning ungefär $\frac{1}{6}$ — av all saluförd mjölk åtgår för smörberedning för export.

Förslaget om lokalt prisutjämningsförfarande har tagit sikte på det förhållandet, att en ekonomisk intressegemenskap mellan samtliga producer inom ett visst tillförselområde måste vara till finnandes för uppehållande därstädes av prisnivån å konsumtionsmjölk och grädde. En sådan intressegemenskap kan enligt lantbrukssällskapet ernås, om leverantörerna av konsumtionsmjölk och grädde avstå en del av det å dessa pro-

duktioner erhållna priset till de producenter inom distriktet, som leverera mjölk för beredning av smör och ost. Detta skall enligt förslaget ske på så sätt, att en lokal avgift upptages å all inom området saluförd konsumtionsmjölk och grädde samt att därigenom influtna belopp fördelas å den till produktberedning använda mjölken. Genom denna anordning avses bland annat, att prisskillnaden mellan konsumtionsmjölken och den mjölk, som användes för beredning av smör och ost, må komma producenterna till godo och ej såsom mellanhandsvinst tillfalla den privata mjölkhandeln. Av lantbrukssällskapets framställning framgår, att vissa lokala mejeriförbund redan för sina medlemmar infört ett system med prisutjämning mellan å ena sidan konsumtionsmjölk och grädde samt å andra sidan mjölk för produktberedning. För att anordningen skall bli mer allmänt använd och vinna i effektivitet samt för trygghet av nödig sammanhållning mellan producenterna erfordras emellertid enligt lantbrukssällskapets mening, att mejerierorganisationer få rätt att uttaga nu avsedda avgifter även av utanförstående mjölkförsäljare.

Ett genomförande i huvudsak av det förslag, som sålunda framlagts av lantbrukssällskapet, åsyftande rätt för organisationen att under vissa förutsättningar uttaga utjämningsavgifter jämväl av utanförstående, skulle enligt mitt förmenande sannolikt i hög grad bringa stöd åt arbetet med mejerihanterings- och mjölkhandelns merkantila organisation samt förbättra avsättnings- och prisförhållandena å hithörande produkter för producenterna i gemen. Jag vill här också erinra om vad som på detta eller närgränsande områden vidtagits i vissa andra länder, såsom Norge, England, Österrike, Nederländerna och Schweiz, och varför redogörelse i det föregående lämnats. I ett utpräglat krisläge som det nuvarande synes det mig påkallat, att extraordinära åtgärder vidtagas jämväl hos oss, och jag anser mig därför böra uttala mig för ett genomförande i huvudsak av lantbrukssällskapets förslag. Såsom en uttrycklig förutsättning för förslaget genomförande måste principiellt gälla, att de organisationer, som skola tillerkännas rätt att uttaga här avsedda avgifter, nått en viss betydande omfattning. Men sedan detta skett, synes det mig skäligt, att genom statsmakternas medverkan på föreslaget sätt en hjälp till självhjälp lämnas, som ytterst avser att komma alla mjölkproducenter och därmed praktiskt taget hela jordbruksnäringen till godo. Såvitt jag kunnat finna har på förrevarande område ej någon åtgärd av vad slag det vara må från något håll föreslagits, om vilken med visshet kan sägas, att den skulle åvägabringa en hastig och påtaglig förbättring av läget, men det synes mig finnas skäl antaga, att det av lantbrukarnas egen organisation nu framlagda förslaget skulle kunna medföra så påtagliga vinster genom förbättring och stabilisering av prisläget för några av lantmannanäringens allra viktigaste produkter, att statsmakterna i denna för jordbruket allvarliga tid icke böra undandraga sig att härutinnan lämna den begärda medverkan.

Det synes mig vara högst angeläget, att frågan snarast må bringas till lösning. Med hänsyn härtill och då uttagande av sådana avgifter, varom här är fråga, måste grundas på beslut av riksdagen, har jag funnit mig böra förorda, att Kungl. Maj:t, trots att ett i alla detaljer utformat förslag för anordningens närmare genomförande ännu icke föreligger, för innevarande års riksdag framlägger förslag till sådana grundläggande bestämmelser i ämnet, att det tillämnade utjämningsförfarandet må kunna komma till utförande redan under detta år. Med anledning härav har inom departementet utarbetats ett förslag till förordning om upptagande av vissa avgifter för åstadkommande av förbättrad organisation vid avsättningen av mjölk och mejeriprodukter. Förslaget torde såsom bilaga A fogas till detta protokoll.

I avseende å det av mig tillstyrkta förslagens närmare innebörd torde jag få framhålla följande.

Rätt att uttaga här avsedda avgifter, vare sig fråga är om den allmänna avgiften eller om de lokala avgifterna, måste givetvis göras beroende av Kungl. Maj:ts i vart fall meddelade beslut. Lika med lantbruks-sällskapet har jag ansett, att initiativet till Kungl. Maj:ts förordnande om avgifts upptagande bör utgå från vederbörande organisation. Varje meddelat förordnande bör gälla för viss bestämd tid. Vid fastställande av avgifternas belopp och grunderna för dessas utgående bör Kungl. Maj:t äga frihet att avvika från vad organisationen må hava för sina egna medlemmar beslutat, med den inskränkning allenast, att avgift till högre belopp och för längre tid än organisationen beslutat eller gjort framställning om ej må av Kungl. Maj:t fastställas. Vid förordnande om avgifts upptagande bör angivas, att förordnandet gäller såväl de till organisationen anslutna som de utanför densamma stående producenter-na. I samband därmed bestämmes, i vad mån vissa grupper av mjölk-leverantörer på grund av obetydlig produktion eller av andra liknande förhållanden böra fritagas från avgiftsskyldighet. Fastställer Kungl. Maj:t lägre avgift än organisationen beslutat uttaga av egna medlemmar, är den överskjutande delen givetvis att betrakta såsom en frivilligt inom organisationen upptagen avgift, för vilken gäller vad organisationen därom beslutat. De avgifter, om vilkas uttagande Kungl. Maj:t förordnar, få givetvis karaktär av allmänna avgifter för ifrågavarande produktions stödjande. Bestämmanderätten över de influtna avgifternas användning bör följaktligen också läggas i det allmännas hand samt utövas på så sätt, att Kungl. Maj:t fastställer plan för användningen. De organisationer, som tillerkännas rätt att uppbära avgifter, böra gentemot Kungl. Maj:t vara redovisningsskyldiga för att avgifterna användas enligt de fastställda planerna. Meddelat förordnande om upptagande av avgift bör kunna av Kungl. Maj:t återkallas, där omständigheterna därtill giva anledning.

De medel, som inflyta genom upptagande av allmän prisutjämningsavgift, torde, såsom lantbrukssällskapet föreslagit, förutom sitt egentliga ändamål — stödjande av prisnivån å samt främjande i övrigt av avsättningen av mjölk- och mejeriprodukter — kunna få tagas i anspråk för vissa kostnader för organisationsarbetet å mejerihanteringens område. I vilken omfattning detta bör ske, torde få prövas i sammanhang med meddelande av förordnande om sådan avgifts upptagande och fastställande av plan för användningen av sålunda influtna medel eller på särskild framställning av den organisation, som omhänderhar förvaltningen av nämnda medel. I anslutning till vad lantbruksstyrelsen i denna del anfört anser jag mig emellertid böra framhålla, att för ändamålet ej bör tagas i anspråk större belopp än som prövas oundgängligen erforderligt. Av influtna avgifter böra givetvis bestridas kostnaderna för avgifternas upptagande samt den kontroll å avgifternas användande och å verksamheten i övrigt, som må finnas nödig att föreskriva.

För att en organisation skall kunna medgivas rätt att upptaga avgift av här ifrågavarande slag torde böra uppställas något strängare bestämmelser, än lantbrukssällskapets förslag innefattar. För att förordnande om upptagande av allmän prisutjämningsavgift skall kunna meddelas synes mig böra uppställas såsom villkor, att framställning därom blivit gjord av mejerisammanslutning, som representerar minst 60 procent av den totala årliga invägda mjölmängden vid rikets samtliga mejerier enligt den senaste tillgängliga officiella mejeristatistiken, samt att denna framställning biträts av minst $\frac{4}{5}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{9}{10}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen hörande mejerierna. För förordnande om upptagande av lokal prisutjämningsavgift torde böra fordras, att framställning gjorts av mejerisammanslutning, representerande minst 70 procent av den totala saluförda mjölmängden inom det ifrågavarande området enligt beräkning, som Kungl. Maj:t finner sig kunna godtaga, samt att framställningen biträts av minst $\frac{4}{5}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{9}{10}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna. Om dessa skärpta villkor uppställas, torde det väsentliga av lantbruksstyrelsens invändningar mot upptagande av lokal prisutjämningsavgift förfalla.

Enligt förslaget till förordning skall Kungl. Maj:t äga meddela de närmare bestämmelser, som erfordras angående tillämpningen av föreskrifterna i förordningen. Innan dylika bestämmelser utfärdas, erfordras givetvis ytterligare överväganden i avseende å bland annat sådana spörsmål som sättet för fastställande av den mjölmängd, varå olika mjölkförsäljare hava att erlægga avgift, skyldighet för avgiftspliktig att lämna uppgifter om sin mjölkproduktion, förfarandet vid avgifters erläggande eller indrivande, ordningen för klagomål över ålagd avgift

samt kontrollen rörande organisationens omhänderthavande av uppburna medel. Vad särskilt angår frågan om förfarandet vid avgifternas erläggande må framhållas, att förslag till bestämmelser härom torde böra framläggas av vederbörande mejerierorganisation samt att hithörande föreskrifter givetvis böra göras i möjligaste mån enkla och praktiska. För handhavandet av den erforderliga kontrollen torde, såsom lantbrukssällskapet och lantbruksstyrelsen också ifrågasatt, böra tillsättas en statens mjölk nämnd. Denna torde böra hava till uppgift att avgiva yttranden över inkomna framställningar om upptagande av avgifter och över upprättade planer rörande inflytande medels användning, att utöva kontroll över medlens användning samt i övrigt följa den verksamhet, varom här är fråga, och hos Kungl. Maj:t göra de framställningar, vartill förhållandena kunna föranleda. Inom nämnden torde böra inrymmas representanter för olika berörda viktigare intressegrupper, däribland jämväl konsumenterna.

Under framhållande, att det av mig nu tillstyrkta förslaget till förordning i ämnet synes jämlikt § 54 riksdagsordningen kunna, utan hinder av att den för propositioners avlämnande till riksdagen i allmänhet stadgade tiden gått till ända, föreläggas riksdagen, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att antaga oförmälda förslag till förordning om upptagande av vissa avgifter för åstadkommande av förbättrad organisation vid avsättningen av mjölk och mejeriprodukter.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Rune Thygesen.

Bilaga A.

Förslag

till

förordning om upptagande av vissa avgifter för åstadkommande av förbättrad organisation vid avsättningen av mjölk och mejeriprodukter.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

För åstadkommande av förbättrad organisation vid avsättningen av mjölk och mejeriprodukter skola, där Kungl. Maj:t så förordnar, enligt bestämmelserna i denna förordning upptagas vissa avgifter å mjölk och grädde.

Skyldighet att erlagga avgift åligger enligt Kungl. Maj:ts bestämmande antingen den, som producerar mjölk eller grädde, varå avgift enligt denna förordning skall utgå, eller ock mejeri eller mjölkhandlare, som mottager sådan vara; ägande Kungl. Maj:t att från avgiftsskyldighet undantaga de fall, där så med hänsyn till ringa produktion eller andra förhållanden finnes skäligt.

2 §.

Avgifter, varom i 1 § sägs, må upptagas dels inom hela riket (allmän avgift) och dels inom tillförselområdena till olika konsumtionsorter (lokal avgift).

3 §.

Förordnande om upptagande av allmän avgift må ej meddelas, med mindre framställning därom blivit gjord av mejerisammanslutning, som representerar minst 60 procent av den totala årliga invägda mjölmängden vid rikets samtliga mejerier enligt den senaste tillgängliga officiella mejeristatistiken, och denna framställning biträtts av minst $\frac{2}{5}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{9}{10}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna.

Avgift må ej fastställas för längre tid eller till högre belopp än som begärts i framställning, varom i första stycket sägs.

4 §.

Allmän avgift skall utgå å inom riket saluförd mjölk samt å mjölk, som kommer till användning för beredande hos mjölkproducenten av grädde, smör eller ost för avsalu.

5 §.

Allmän avgift skall uppbäras av mejerisammanslutning, på vars framställning förordnande om sådan avgifts upptagande blivit meddelat, och förvaltningen av de genom avgiften influtna medlen skall omhänderhavas av samma mejerisammanslutning.

6 §.

Medel, vilka inflyta genom upptagande av allmän avgift, skola av den mejerisammanslutning, som förvaltar medlen, enligt av Kungl. Maj:t fastställd plan användas till åtgärder för åstadkommande av förbättrade avsättningsförhållanden inom riket för mjölk och mejeriprodukter.

7 §.

Förordnande om upptagande av lokal avgift må ej meddelas, med mindre framställning därom blivit gjord av mejerisammanslutning, som representerar minst 70 procent av den totala saluförda mjölmängden inom tillförselområdet enligt beräkning, som Kungl. Maj:t finner sig kunna godtaga, och denna framställning biträts av minst $\frac{1}{6}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{9}{10}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna.

Avgift må ej fastställas för längre tid eller till högre belopp än som begärs i framställning, varom i första stycket sägs.

8 §.

Lokal avgift skall utgå å sådan inom det ifrågavarande tillförselområdet saluförd mjölk och grädde, som ej är avsedd för beredande av smör eller ost eller annan mejeriprodukt.

9 §.

Lokal avgift skall uppbäras av mejerisammanslutning, på vars framställning förordnande om sådan avgifts upptagande blivit meddelat, och förvaltningen av de genom avgiften influtna medlen skall omhänderhavas av samma mejerisammanslutning.

10 §.

Medel, vilka inflyta genom upptagande av lokal avgift, skola av den mejerisammanslutning, som förvaltar medlen, enligt av Kungl. Maj:t fastställd plan användas till utjämnande av skillnaden mellan de priser, som producenterna inom tillförselområdet erhålla för konsumtionsmjölk, och de priser, som de erhålla för mjölk avsedd för beredande av mejeriprodukter.

11 §.

Mejerisammanslutning, som uppburit allmän eller lokal avgift, är gentemot Kungl. Maj:t redovisningsskyldig för att medlen användas enligt därför av Kungl. Maj:t fastställd plan.

12 §.

Förordnande om upptagande av allmän eller lokal avgift må, där förhållandena därtill föranleda, av Kungl. Maj:t återkallas.

13 §.

För handläggning av frågor i avseende å tillämpningen av denna förordning tillsätter Kungl. Maj:t en nämnd, statens mjölk-nämnd, med uppgift att avgiva yttranden i de ärenden, som enligt denna förordning skola avgöras av Kungl. Maj:t, att utöva kontroll över utgörande och användning av de i förordningen omförmälda avgifter samt att i övrigt följa den verksamhet, varom här är fråga, ävensom att hos Kungl. Maj:t göra de framställningar, vartill förhållandena kunna föranleda.

Närmare föreskrifter om nämndens sammansättning och verksamhet meddelas av Kungl. Maj:t.

14 §.

Erforderliga föreskrifter beträffande ordningen för allmän eller lokal avgifts fastställande, erläggande och indrivande, så ock närmare bestämmelser i avseende å förordningens tillämpning i övrigt meddelas av Kungl. Maj:t.

Denna förordning träder i kraft den dag Kungl. Maj:t bestämmer.

Tabell över mejerisammanslutningarna i riket samt antalet till

Mejerisammanslutning	Mejerisammanslutningens verksamhetsområde	Mejerisammanslutningen konstituerad
<i>Stockholms leveransområde</i>		
omfattande Stockholms län, Uppsala län utom norra delen, Södermanlands län, Västmanlands län utom norra delen, Östergötlands län samt Örebro län:		
1. Mjolkcentralen	Hela området utom Örebro län	²⁶ / ₄ 1915
2. Östergötlands läns mejeriförbund	Östergötlands län utom till mjölkcentralen anslutna mejerier	³⁰ / ₈ 1932
3. Örebroortens mejeriförening ...	Örebro län	—
Summa 1—3		
<i>Kopparbergs, Gävleborgs och Västerbottens län:</i>		
4. Dalarnas mejeriförening	Kopparbergs län	¹⁴ / ₁₂ 1931
5. Gävleortens mjölkleverantörförening	Angränsande delar av Gävleborgs län, Uppsala o. Västmanlands län	1913
6. Mellersta Norrlands mejeriförbund	Västernorrlands län och norra Hälsingland	⁷ / ₁₀ 1931
Summa 4—6		
Summa 1—6		
<i>Kalmar län:</i>		
7. Tjustbygdens mejerikretsörening	Norra och södra Tjusts härader	²⁵ / ₇ 1931
8. Södra Kalmar läns mejeriförbund	Södra delen av Kalmar län	⁸ / ₁ 1931
Summa 7—8		
<i>Gotland:</i>		
9. Gotlands smör- och äggexportförening	Gotlands län	1915
<i>Blekinge län:</i>		
10. Blekinge mejeriförbund	Blekinge län	¹⁷ / ₆ 1931
<i>Skåne:</i>		
11. Sydöstra Skånes mejeriförbund	Albo, Järrestads, Ingelstads, Härrestads, Ljunits o. Färs härader	1931
12. Nordöstra » »	Gårds, Villands, Östra och Västra Göinge härader	mars 1931
13. Nordvästra » »	Norra o. Södra Åsbo, Bjäre härader samt vissa delar av Malmöhus län	²⁵ / ₁₁ 1931
Summa 11—13		
<i>Göteborgs leveransområde:</i>		
14. Västsvenska mejeriernas centralförbund	Hallands, Göteborgs- o. Bohus samt Älvsborgs län	³⁰ / ₁₂ 1931
<i>Jämtlands län:</i>		
15. Jämtlands förenade mejerier ...	Jämtlands län	1930
<i>Västerbottens län:</i>		
16. Umeå mejeriaktiebolag	Södra delen av Västerbottens län	—
<i>Norrbottnens län:</i>		
17. Norrbottens läns producentförening	Norrbottens län	1911
Summa 1—17		
Hela riket		

¹ Därjämte 76 skumstationer och uppsamlingsställen. — ² Enligt mejeristatistiken 1930 inom — ³ Ett mjölkcentralen tillhörigt mejeri inom Örebro län är inräknat i mjölkcentralens

Bilaga B.

dem anslutna mejerier och vid dessa invägd årlig mjölmängd.

Mejeri- samman- slutningen börjat verksam- heten	Antal mejerier inom området enligt senaste uppgifter från sammanslut- ningarna		Årlig mjölmängd enligt senaste uppgifter från sammanslutningarna		Ansluten mjölk i procent av den totala inväg- ningen	Uppgiven mjölmängd avser
	Anslutna till sam- manslut- ningen	Samtliga	Hos anslutna mejerier ton	Hos samtliga mejerier ton		
¹ / ₇ 1915 ännu ej börjat	¹ 90 22	² 177 52	324,466 42,900	² 437,656	83.9	1930—1931. 1929.
¹ / ₆ 1920	18 130	45 274	34,992 402,358	³ 68,910 506,666	50.8 79.4	1931.
avses börja ¹ / ₇ 1932	41 10	45 21	c:a 36,000 18,926	c:a 37,000 27,783	97.3 68.1	beräknad anslutning. 1931 för sammanslutn. o. 1930 för hela området.
¹ / ₁ 1932	18 69 199	34 100 374	18,720 73,646 476,004	27,700 92,483 599,049	67.6 79.6 79.5	1931.
¹ / ₃ 1932 ännu ej börjat	16 40 56	22 69 91	21,561 70,215 91,776	25,600 97,811 123,411	84.2 71.8 74.4	1931. 1930.
1916	18	26	36,080	42,908	84.1	1931.
¹ / ₁ 1932	9	19	37,853	48,737	77.7	huvudsakligen 1931.
¹ / ₁ 1932	35	35	133,000	133,000	100.0	1930.
¹ / ₁ 1932	22	42	57,607	91,930	62.7	huvudsakligen 1931.
ännu ej börjat	26 83	48 125	108,427 299,034	151,189 376,119	71.7 79.5	huvudsakligen 1931.
ännu ej börjat	37	137	102,733	241,552	42.5	huvudsakligen 1931.
1930	32	40	c:a 15,000	c:a 17,000	88.2	1931.
utvidgad vid början av 1932	7	9	12,209	12,485	97.8	1931.
—	26 467 467	26 847 1,600	13,457 1,084,146 1,084,146	13,457 1,474,718 2,047,687	100.0 73.5 52.9	mejeristatistiken 1930.

ifrågavarande län med frånräknande av de mejerier, som tillhöra Gävleortens leveransområde.
verksamhetsområde. — ⁴ Enligt mejeristatistiken 1930.